

İRFAN

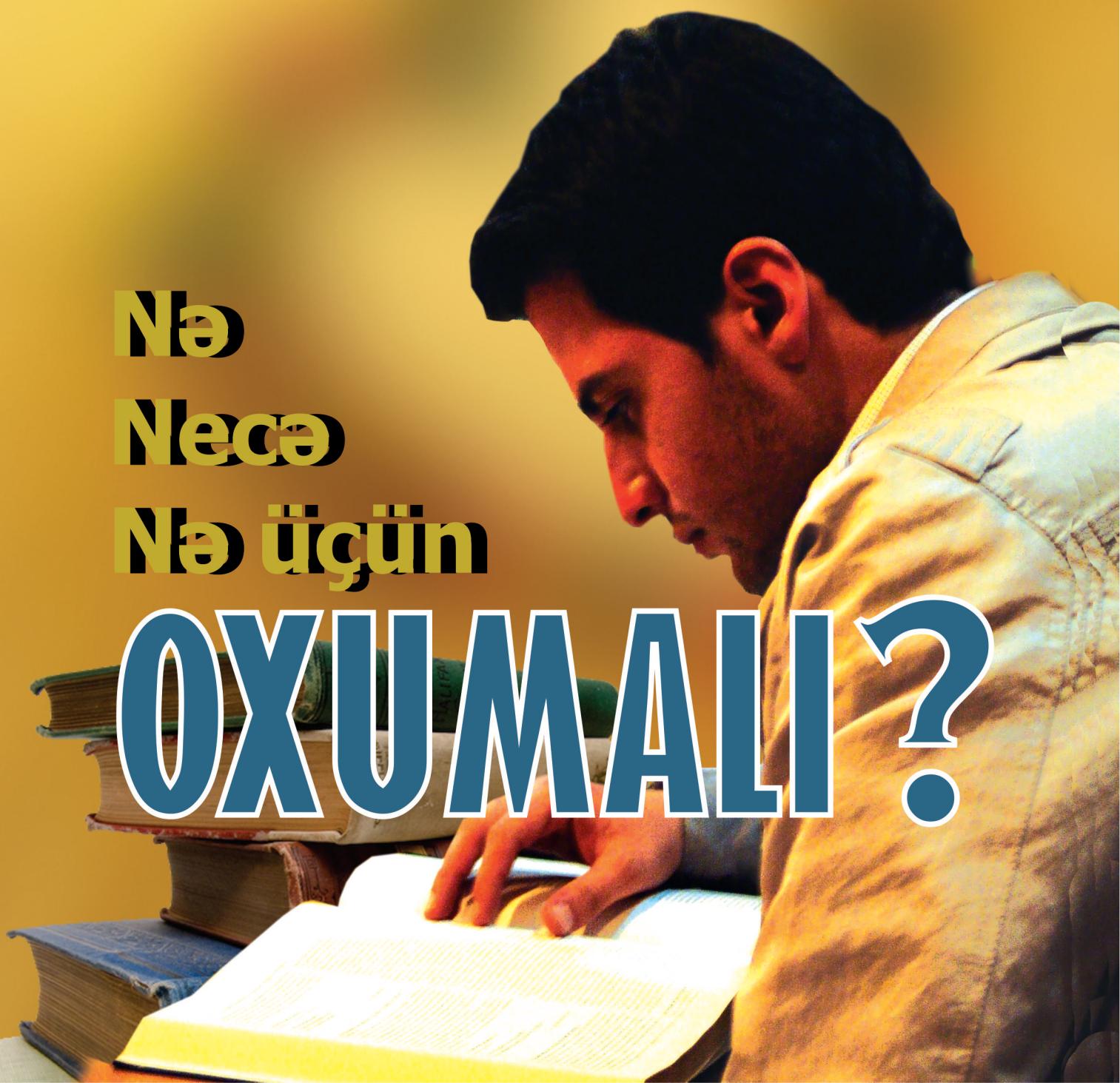
No:30-May- 2009 İctimai fikir jurnalı-3 AZN

Nə

Necə

Nə üçün

OXUMALI?

İRFAN JURNALI
BÜTÜN AZƏRBAYCAN XALQINI
“28 MAY RESPUBLİKA GÜNÜ”
MÜNASİBƏTİLƏ TƏBRİK EDİR!

28 may 1918 ci il Azərbaycanın ən parlaq və unudulmaz tarixi günlərindən biridir. 1918-ci ilin May ayının 28-də Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti yarandı.

ADR Türk və İslam dünyasında ilk Parlamentli Respublika və ilk demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət idi. Az bir zaman ərzində böyük nailiyyətlər əldə edən Müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyətini ilk dəfə 1918 ci il iyun ayının 4-də rəsmi surətdə tanıyan dövlət Osmanlı dövləti olmuşdur. O zamankı Azərbaycan Respublikası gərgin və mürəkkəb içimai-siyasi şəraitdə cəmi 23 ay fəaliyyət göstərə bildi.

1920-ci ildə Azərbaycan Cümhuriyyəti süquta uğrasa da “Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz” şuarı 1991-ci ildə bir daha öz əksini tapdı və Azərbaycan yenidən öz müstəqilliyini elan etdi. Bu müstəqillik illərində çox keşməkeşlər yaşadıq. Lakin xalqın xilaskar oğlu, hər zaman ürəklərdə yaşayan ümummilli lider Heydər Əlirza oğlu Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi ilə qara günlər arxada qaldı. Bu gün Respublikamız hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının müdrik və uzaqqorən siyaseti ilə hər gün bir az daha irəliləyərək çıçəklənməkdədir. Biz fəxr edirik ki Azərbaycan adlı müstəqil yurdumuz, müdrik rəhbərimiz var.

İRFAN
May/2009/Nº:30
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Editör:
Salih Zeki MERİÇ

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Redaksiya heyəti:
Akademik Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Nurlan MƏMMƏDZADƏ
Səadət MÜRSÜDOVA
Hacı Arif HEYDƏROĞLU
Rövşən QƏNİYEV
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizayni:
İrfan Qrafik
Copyright 2009 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAН»

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Niyazi YUSİFOV
Tel: 070 351 35 54

Təmsilçilər:
Ağdaş-Şahin Rəhimov-050-388-70-68
Ağsu-Zaur Abdulkərimov-050-563-78-34
Əliabad-Kamran Məmmədov-050-380-69-22
İsmayılli-Vasif Teymurov-050-465-36-01
Göyçay-Müşfiq Əsgərov-050-349-01-57
Kürdəmir-Aqil Əliyev-050-718-35-41
Mingəçevir-Müşfiq Nəcəfov-070-718-55-37
Qax-Nizami Davudov-050-398-55-51
Qazax-Asif Yaqublu-050-565-55-56
Qəbələ-Saleh Şirinov-050-382-78-23
Quba-Seyran Fərəczadə-050-747-10-79
Saatlı-İsmayıllı Celalov-050-329-08-05
Şamaxı-Akif Hüseynli-050-620-59-28
Şəki-Vüqar Məmmədov-055-623-72-32
Şirvan-Vüqar Nəğıdalyev-070-722-82-02
Xaçmaz-Elvin İdayev-050-584-90-95
Zaqatala-Zöhrab Mehdiyev-050-583-68-88

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 25 manat
Xarici ölkələr üçün 60 EURO

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfan@irfandergisi.com
irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən
istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə
redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

İrfandan

Əziz oxucu!

Dünyada ən qədim və ali iş oxumaqdır. Oxumaq insanın ruhunu dirildir, onu formalasdırır və fitri istedad verir. İnsan ilk növbədə özünü oxumaqla birlikdə kainat kitabını ibret nəzəri ilə oxumalı və bir bal arısının növbənöv çiçəklərdən toz toplaması kimi özünün kamilləşməsinə xidmət edən hər kitabı qiymətli bilməlidir.

Tarix cəmiyyətlərin yaşayaraq arxalarında qoyduqları izlərin mənzuməsidir. Yaxşı, ya da pis – tarixin və ya tarixi həqiqətlərin gələcək nəsillərə ötürülməsi şübhəsiz ki, kitabla olur. Eyni şəkildə mədəniyyətin, dini və milli dəyərlərin ötürülməsi ənənəvi üsullarla gerçəkləşdirildiyi kimi, sağlam və daha az xəta ilə yalnız kitab vasitəsilə mümkündür.

Millətəri digərlərindən fərqləndirən və millet edən dil ünsürüdür. Dilin qorunması da yenə yazılı ədəbiyyatla mümkündür. Buna görə də səmavi dinlərin onurğa sütununu təşkil edən ünsürlərdən biri də Peygəmbərlərdən sonra onlara endirilən kitablardır. Müqəddəs dediyimiz kitablar Allahın bəndələrinə mesajlarını əhatə edən və onlara yol göstərən, bir mənada həyat düsturu olan kitablardır.

Qurani-Kərimin Peygəmbərimizə nazil olan ilk ayəsinin “oxu” əmri olması da heç təsadüfi deyil. Oxumaq felini yalnız kəlmə mənası olaraq qavramaq bəlkə də bu felə dar məna vermək sıalar. Oxumaq, oxuya bilməyən bir insan üçün keçərlə olacaq bir əmrdir. Oxuya bilən bir insan üçün o əmri yerinə yetirmək mənasında və Allahın əmr etdiklərini yerinə yetirmə mənasında

**Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir,
Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəllidir.**

Nəsimi

da anlamaq lazımdır. Bunu da ifa edən bir insan əməl etdiklərini başqalarına anlatmaqla, yəni dinin əmri-bil məruf və nəhyi anil-münkər əmrini yerinə yetirməklə məsuldur. Nəticə etibarı ilə oxumaq insanın nəfs tərbiyəsinin ən aşağı mərtəbəsindən başlamaq şərti ilə özünü, ətrafindakları və görüşə bildiyi hər insani işad etmək mahiyyətində olmalıdır.

Əziz oxucu!

Arxada qoyduğumuz aprel ayı bütün dünyada Həzrət Peyğəmbərimizin dünyani şərəfləndirdiyi bir ay olaraq qeyd olundu. Jurnalımızın aprel sayını xüsusilə mübarək doğum mövzusuna ayırmışdıq. Sizdən gələn gözəl təəssüratlar bir daha bizi inandırdı ki, doğru istiqamətdəyik. Jurnalımızı Azərbaycanın ən ucqar guşələrində də həsrətlə gözləyən oxucularımızın olduğunu bilirik. Onların pak qəlblərinə bir nöqtə qədər gözəllik bəxş edə biliriksə bundan çox məmənun olarıq. "Mübarək doğum həftəsi" münasibətilə başlatdığımız "Məhəmməd Mustafa 1-2" kitabının satış kampaniyasının müddəti bu ay sona çatır. İnsan üçün ən müqəddəs işlərdən olan oxuma vərdişinin daha da yaygınlığı üçün hər ay yeni bir kitabın kampaniyasına start verməyi düşünürük. Ümid edirik ki, sizin üçün faydalı olar.

Ana mövzu olaraq oxumaq və kitab mədəniyyətini işlədiyimiz bu sayımızda bir-birindən gözəl yazılarla görüşünüzə gəldik. Bu sayımızda **Salih Zeki Meriç** "Mədəniyyətimiz - Kitabımız" başlıqlı yazısı ilə oxumaq və kitab mövzusuna işiq tutdu. **Sedat Demir** öz yazısında inkişafın açarının oxumaq olduğunu vurğuladı. **Səadət Mürşüdova** "Mənəvi irsimizin ötürürcüləri" adlı yazısında Azərbaycanda Əlyazmalar İnstytutunun fəaliyyətindən bəhs etdi. **Dr. İbrahim Bazın** yasızında "Qulluq missiya-sı" ni oxuyacaqsınız. **Elşən Rzayev** Azərbaycanla Türkiyə arasında ayrılıq salmaq istəyənlərin olduğu və söz-söhbətlərin getdiyi günlərdə, öz yazısı ilə "Kədərimiz də bir, sevincimiz də" dedi. Ayrıca olaraq bu sayımızda sizin üçün M.F. Axundov adına Milli Kitabxananın müdirləndən reportaj aldıq. Eyni zamanda kiçik reportajlarımızı da sevə-sevə oxuyacağınızı ümid edirik. Möhtərəm **Osman Nuri Topbaş bəyin** "Hz. Peyğəmbərə məhəbbətlə tabe olmaq" yazısı hər birimizin qarşısında yeni bir üfüq açacaqdır. Prof. Dr. İskender Palanın, Prof. Dr. Şahin Xəlillinin, Adem Şahinin, Dr. Rafiz Manafovun, Mübariz Əlioğlunun, Prof. Dr. Yaşar Kandemirin bir-birindən gözəl yazıları ilə sizi baş-باşa qoyuruq.

İÇİNDƏKİLƏR

Mədəniyyətimiz – Kitabımız

Salih Zeki MERİÇ 6

O kitab...

Nurlan MƏMMƏDZADƏ 8

İnkışafın açarı: OXUMAQ

Sedat DEMİR 10

Mədəni ırsimizin ötürücüləri

Səadət MÜRSÜDOVA 12

Bir əlyazma hekayəsi

Prof. Dr. İskender PALA 14

Reportaj: Azərbaycan Milli Kitabxanası Azərbaycan həqiqətlərini dünyaya yayan ən vacib informasiya pəncərələrindən biridir 16

Reportaj: Zəngin kitabxanalar həqiqi universitetlərdir 21

Qulluq missiyası

Dr. İbrahim BAZ 22

Reportaj: Mənim bu yaşa qədər yaşamağımın səbəbi kitablar və onları oxuyan oxuculardır 25

Elmin islamiləşdirilməsi

Dr. Rafiz MANAFOV 26

Məsnəvidən

Kamran MƏMMƏDOV 28

Reportaj: Gəncləri elə tərbiyə etməliyik ki, gələcəkdə fəxrimiz olsunlar 30

Namazdan uğurlamaq

Dr. Əhməd NİYAZOV 33

Həzrət Peyğəmbərə məhəbbətlə tabe olmaq

Osman Nuri TOPBAŞ 34

Reportaj: Qurani-Kərimə hörmət dədə-babalarımızdan bizə miras qalan bir ənənədir 40

Allaha olan sevginin sırrı

Prof. Dr. Şahin XƏLİLLİ 42

Mənəvi səfalət

Mübariz ƏLİOĞLU 44

Onun ölçülərinə görə mən nə qədər müsəlmanam?

Prof. Dr. M. Yaşar KANDEMİR 46

Sevincimiz də bir, kədərimiz də

Elşən RZAYEV 50

Bərəket məchuldur

Adem ŞAHİN 52

Texno xəbər

Ceyhun HƏŞİMOV 54

“Qarabağ konflikti həll edilmədən sərhədlərin açılması yolverilməzdir” 55

“İrfan” jurnalı elmi görüş keçirdi: “Hz. Peyğəmbərin Örnək Əxlaqında Tərbiyə Metodları” 56

İÇİNDƏKİLƏR

MƏDƏNİYYƏTİMİZ-
KİTABIMIZ

Salih Zeki MERİÇ

6

O KİTAB...

Nurlan MƏMMƏDZADƏ

8

HƏZRƏT PEYĞƏMBƏRƏ
MƏHƏBBƏTLƏ TABE OLMAQ

Osman Nuri TOPBAŞ

34

Axundov adına Milli Kitabxananın
Müdiri Kərim Tahirov:
“Azərbaycan Milli Kitabxanası
Azərbaycan həqiqətlərini dünyaya
yayan ən vacib informasiya
pəncərələrindən biridir”

16

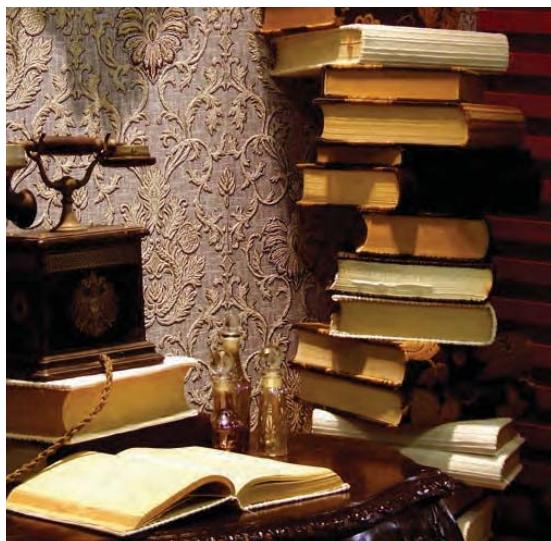

SEVİNCİMİZ DƏ BİR
KƏDƏRİMİZ DƏ

Elşən RZAYEV

50

MƏDƏNİYYƏTİMİZ- KİTABIMIZ

Dil, din, mədəniyyət, tarix və s. millətləri millət edən ünsürlərdir. Ancaq kitab mədəniyyəti bütün bunların da fövqündə olan bir ünsürdür. Bu ünsürlərin hər birinin varlığı və davamı birbaşa kitabla əlaqədardır.

Ilk kitab bir Peyğəmbərə nazil olmuşdur. Və diriliş əslində kitabla başlamış, kitabla davam etmişdir. Yusufun zindandakı çiləsini də kitab ifadə edər. Hz. Süleymanın sərvətini bize kitab xəbər verdiyi kimi Hz. Məhəmmədin peyğəmbərliyinin ən böyük möcüzəsi də kitabdır. Müqəddəs kitab həmd ilə başlayar

və “bu kitab” deyə davam edər: *Bu kitab Allahdan layiqinca qorxanlar üçün doğru yol göstərən hidayət qaynağıdır.*

Kitab insani insan edər. *Yoxluğun astanasından alıb varlığa və mənalı olmağa aparar.* Həm də bütün mənfi xislətlərdən təmizləyərək.

Bir gün insan oğlunun yer üzündə birçə dənə də olsa dost tapmadığı zaman sığınacağı yeganə limandır kitab. *Kitab bir mədəniyyətdir.* İnsan övladı yazdıqca və oxuduqca varlığını davam etdirmişdir. Yaxud da belə deyək: dünya qurulandan bəri varlığından xəbərdar olduğumuz neçəneçə mədəniyyətlər arxalarında yazılı miras qoymuş mədəniyyətlərdir. Dil, din, mədəniyyət, tarix və s. millətləri millət edən ünsürlərdir. Ancaq kitab mədəniyyəti bütün bunların da fövqündə olan bir ünsürdür. Bu ünsürlərin hər birinin varlığı və davamı birbaşa kitabla əlaqədardır.

Kitablar tarixin şahidi və millətlərin acılı-şirinli xatırələrinin qorunub saxlandığı siğmacaqlardır. Hansı mədəniyyətə aid olursa olsun, hər kitabın bəyaz səhifələrindən o millətin sevincləri, kədərləri, ağları və o millətə aid olan nə varsa hamisini oxumaq mümkündür. *Kitablar bir mənada cəmiyyətlərin yaddaşıdır.*

Kitabın o qədər növü var ki; *nəfs kitabı, kainat kitabı, heyvanat kitabı, cəmadat (cansızlar), nəbatat kitabı.* İnsan hansı birləri oxuyaraq bitirə bilər? Yaxud insanın iç dünyasındaki pərdələr qalxdıqca səhifələri açılan kitablar... Oxu, oxu, bitib-tükənməz.

Bəzən biz qarşımızda çıxan süni kitabların divarına çarplıb olduğumuz yerdə qalırıq. Kitab çox kətumdur (sərr saxlayan), yaxud da biz can verən ruhumuzun küllərindən bir qığlcım çıxsın deyə ümidlənirik.

Bütün kitablar tək bir kitabı daha yaxşı anlamaq üçün oxunur ifadəsi də elə burada dövrəyə girir. Can verən ruhumuzun dirilməsi yeganə kitab olan Quranın iqliminə girdiyimiz zaman gerçəkləşəcəkdir. Rəsulullahın Quran oxunmayan evlərin xaraba olduğunu vurgulaması da Quranın ruhlarımıza üçün bir diriliş iksiri olduğunu göstərməkdədir.

Kitabı və kitaba aid nə varsa onu anlamağın yolu da yenə Quranla olan ünsiyətimizə bağlıdır. *Quran bizi doğru zamanda doğru kitablar oxumağa istiqamətləndirir*. Bunu da özünü daha yaxşı anlamağımız üçün edər. Biz Quranı anlamaq üçün hər kitabı oxuduqca saflaşırıq, fitriləşir və ucalırıq. Bununla da qurdugumuz mədəniyyət insana, heyvana və yaradılan hər varlığa sevgi bəsləyir. *Çünkü təməlində vəhy olan bir mədəniyyət canlı-cansız heç bir varlığa kiçicik də olsa zərər gəlməsini istəməz*.

Kitabla və ya Quranla aramıza əngəller qoyduğumuz zaman qarşılıqlı incikliklər baş qaldırar.

Biz kitabı anlamadığımız zaman kitabı da bizi anlamaz. Sanki bütün duyğularını itirir. Məhz o zaman kitabdan daha çox öz ruhumuzun duruluğunu və kitaba qarşı hansı niyyət içərisində olduğumuzu götür-qoy etməliyik. *Kitabı mənliyimizin yüksəlməsi üçün, yoxsa mənlik xəstəliyindən təmizlənmək üçün oxuyuruq?*

İlk əmr oxudur. İlk və ən dərin əmr. *Oxumaq; oxuya bilməyənlər üçün kalmə mənası ilə oxumaqdır. Bilənlər üçün oxu əmri “et və yaşa” mənasına gəlir. Yaşayan və əməl edən üçün isə bu əmr başqalarına da çatdır mənasını daşıyır.*

Geniş bir liman olan Hira mağarasından evinə ülvi bir qorxu və təlaşla qayıdan

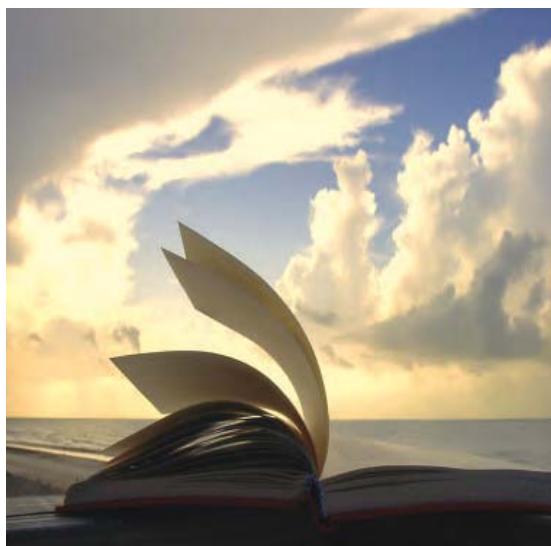
Biz Quranı anlamaq üçün hər kitabı oxuduqca saflaşırıq, fitriləşir və ucalırıq. Bununla da qurdugumuz mədəniyyət insana, heyvana və yaradılan hər varlığa sevgi bəsləyir. Çünkü təməlində vəhy olan bir mədəniyyət canlı-cansız heç bir varlığa kiçicik də olsa zərər gəlməsini istəməz.

Rəsulullah ilk əmrin ağırlığını o qədər dərindən hiss etmişdi ki, evə girib həyat yoldaşına “məni örtün, məni örtün” deyərək o əmrin böyüküyündən xəbəb vərirdi sanki.

Həyat düsturu olan Qurani-Kərim öz mədəniyyətinin ilk təməl daşını oxu əmri ilə atırdı. *Yalnız yaradanın adını başda tutaraq oxumaq.* Onsuz oxumağın boş və mənasız olduğu da eyni zamanda vurğulanırdı. O yaradan ki, yoxdan var edən, həyat verəndir. Çünkü bitməyən bir xəzinədir Allahın limanı. Bütün dəryalar mürəkkəb, bütün ağaclar qələm olsa, onun sonsuz elmini yazmaqla bitirə bilməzdii. İnsan Onun adı ilə başlayan hər sətri oxumaqla öz iç aləmini inşa edər. Oxuduqca insaniləşər və kamala yüksələr.

O KİTAB...

Bizi yoxdan var edən və kainatı içindəki xariqələrlə birlikdə sənət əsəri olaraq ortaya qoyan Uca Yaradan müqəddəs kitabında belə burdur:

“Nun! And olsun qələmə və (onunla) yazılanlara...” (əl-Qələm, 1)

Mahiyyətini bilməsək də, əslində bilməmizə bir o qədər gərək olmasa da qələmlə ilk yazan Allah təaladır. Və O, yazdıqlarının bir

Mahiyyətini bilməsək də, əslində bilməmizə bir o qədər gərək olmasa da qələmlə ilk yazan Allah təaladır. Və O, yazdıqlarının bir qismini bəşər övladının qavrama səviyyəsinə görə ilkin dövrlərdə səhifələr halında, sonra kitab halında bizə çatdırmışdır.

dıqlarının bir qismini bəşər övladının qavrama səviyyəsinə görə ilkin dövrlərdə səhifələr halında, sonra kitab halında bizə çatdırmışdır. Çünkü bəşər övladı ilahi mesajları oxumadığı zaman səfər etdiyi axırət yolculuğunda yolunu azmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalır.

Həz. Məhəmmədə, onun timsalında bütün insanlığa ilk əmri “oxu” olan Allah bizdən oxumağımızı istəyir. “Oxu!” deyir Yaradan. Oxu!..

Çünki oxumaq insan həyatını formalaşdırın ən mühüm ünsürlərdəndir. Oxumanan nə yazmaq olar, nə də sözün əsl mənasında yaşamaq. Bəlkə də bu gün

“Araz” kitab mağazasının əməkdaşı Tahir Gøyüşov:

“Kitablar bizim milli-mədəni sərvətimizdir”

İrfan: Nə vaxtdan bu işlə məşğulsunuz?

Tahir Gøyüşov: 15 ildir ki, bu işlə məşğulam.

İrfan: Sizi bu işə cəlb edən səbəb ticarət oldu, yoxsa oxuma marağınız?

Tahir Gøyüşov: - Mən oxuma marağımdan bu işi özümə peşə seçmişəm. Kiçik yaşlarımdan kitabı marağım olub.

İrfan: - Kitabla daha çox yaşlı nəsil maraqlanır, yoxsa gənclər?

Tahir Gøyüşov: - Daha çox yaşlı nəsil kitabı həvəs göstərir. Bu gün gənclərin marağı daha çox internetədir. Amma qeyd edək ki, internetdən alınan məlumatlar qalıcı deyil. Tez unudulur.

İrfan: Ən çox kimləri oxuyurlar?

dünya çapında dahi yazarlar yetiştirdə bil-məməyimiz səbəbi bütün dünyada oxuma səviyyəsinin aşağı düşməsidir?..

***

Qurani-Kərimin bir neçə surəsində “o kitab” deyə başlayan ayələr var. Ayələr üçün də “o ayələr” ifadəsi işlənir bir çox yerdə. O kitabdan məqsəd sözsüzki, Allahın bize göndərdiyi, Hz. Məhəmmədə nazil etdiyi müqəddəs kitabımız Qurandır. Yeri gəlmışkən onu da vurgulayaq ki, elə Quran da ərəb dilində qaraə felinin məsdəridir, oxumaq deməkdir. Müqəddəs kitabımıza Allah tərəfindən bu adın verilməsi onun çox oxunmasına və qiraətinin lüzumuna işarədir. Eyni zamanda dünyada ən çox oxunan kitab olması da bu mənada diqqət çəkir.

Bəs görəsən nə üçün “O kitab” deyir bizi yaradan?

Bəqərə surəsinin ikinci ayəsində də yer alan “zəlikəl-kitəb” ifadəsi çox vaxt tərcüməçilər tərəfindən “bu kitab” kimi tərcümə edilsə də, bu bir gerçəkdir ki, “zəlikə” o deməkdir və Uca Yaradan “O kitab” deyir, “bu kitab” demir.

Cünki hər nə qədər biz kitabı, yəni Quranı əlimizlə tutsaq da onun həqiqətinə, həqiqi məhiyyətinə gedib çata bilməmişik. Onsuz da əsl həqiqətinə bütünlükə

vaqif olmağımız mümkün olmayan kita-bımızın sirlərindən az da olsa agha olmağın şərti oxuyaraq həmhal olmağa bağlıdır. Və Quranı qavramamız təqvamız nisbətində gerçəkləşir. Bəlkə də ayədə “O kitab” deyilməsindən məqsəd bizim onu əlçatmaz zirvədə görməli olduğumuzun lüzumundan irəli gelir. Cünki bu düşün-cədə olan insan ona qovuşmaq üçün, onu anlamaq üçün can atar, əlindən gələni əsirgəməz, Quranın olduğu zirvəyə doğru yol qət etməyin dərdinə düşər. Bizi kitaba aparan hər şeyi oxumaq cəhdi içərisində olar.

Oxumaqla bağlı başqa bir deyim də “Kainat kitabını oxumaq”dır. Əslində kainat da bizi Allaha aparan bir kitabdır. Hər qarşı bir vərəq, bir səhifə nisbətindədir. Quran-Kərimdə də tez-tez üzərində durulan bu mövzu da hər bir insan üçün əhəmiyyət kəsb edir. Kainat kitabı iki cür oxunur. Bir; Allahu axtarış, haqqı arayış prosesində. İki; Allaha ram olduqdan sonra. Birinci oxuyuş bizi Allaha, Quran'a, haqq dinə aparır; ikinci oxuyuşsa artıq ilahi feyzlərlə aydınlanmış qəlb gözü ilə gerçəkləşdiyindən hər kəsin görə bilmədiyi sirlərdən agah edir. Kainat kitabını bu cür oxumaq daancaq “O Kitabi” oxumaqla mümkündür. Həqiqi mənada oxumaqla.

Tahir Göyüşov: - Çingiz Abdullayev, digər detektiv yazarlar, Fərman Kərimzadə, İsmayıllı Şıxlı, Cəfər Cabbarlı... ən çox oxunan yazarlardır. Müasir tipli kitabları da az oxumurlar.

İrfan: - Təxminən kitab alan kütünenin neçə faizini gənclər təşkil edir?

Tahir Göyüşov: - Yüzdə dörd faizini.

İrfan: - Bu, satığınız kitabların köhnə olmasından qaynaqlanmış ki?

Tahir Göyüşov: - Qətiyyən! Cünki bizdə hər növ kitab satılır. Biz öz kitablarımızla hər təbəqədən olan insana xidmət göstəririk.

İrfan: - Demək olar ki, Azərbaycanın ilk müstəqillik illərindən bu işlə məşğulsunuz. Oxuma səviyyəsi əvvəlki illərdə daha yüksək idi, yoxsa Azərbaycanın inkişaf etdiyi indiki dövrə?

Tahir Göyüşov: - Əvvəl kitaba maraq daha çox idi. İndi oxucuların sayı çox azalıb. Bu məsələ iqtisadi inkişafla bağlı deyil.

İrfan: - Daha çox kişilər kitab alır, yoxsa qadınlar?

Tahir Göyüşov: - Kişi. Qadın alıcıların sayı kişilərə nisbətlə çox azdır. Alanlar da əsasən evdarlıq tipli kitablar alırlar.

İrfan: - Son olaraq nə deyərdiniz?

Tahir Göyüşov: - Gənc nəsildə kitaba maraq hissini oyatmalıyıq. Kitablarımıza sahib çıxmalıyıq. Cünki kitablar bizim milli-mədəni sərvətimizdir.

İNKİŞAFIN AÇARI: OXUMAQ

Son illerdə xüsusi bir elm sahəsi olaraq qəbul olunmasa da çox populyar olan şəxsiyyət və xarakter inkişafı insanın yenilənməsinə, fərdi inkişafına böyük əhəmiyyət verən bir ixtisas sahəsi olaraq önmüze çıxmışdır.

İnsani digər canlılardan ayıran ən mühüm xüsus ondakı oxumaq, yazmaq, öyrənmək, düşünmək və anlamaq amilidir.

Məhz sahib olduğu bu keyfiyyətlərə görə insana yaşadığı dünyada fərqli bir missiya yükənmiş, digər canlılar onun əmrinə verilmişdir.

Bu missiyani layiqince yerinə yetirmək üçün oxumağın böyük əhəmiyyəti var. İnsan yaradılışı etibarı ilə hər zaman öyrənmək ehtiyacı içindədir. Bunun da yolu oxumaqdan keçir.

İnternetdə ölkələrə görə kitab oxuma səviyyəsinə göz atdığımız zaman qəribə mənzərə ilə qarşılaşıraq:

Amerikada 1000 nəfərə 3000 kitab, Almaniyada 2700, Rusiyada 700 kitab düşür. Yaponiyada adam başına 6 kitab düşdüyü halda islam ölkələrində kitab oxumağın səviyyəsi həddən artıq aşağıdır. İlk əmri "oxu" olan islam dininin mənsubları olaraq bu hal hamımızı düşündürməlidir.

Kitab oxumaq nə üçün mühümdür?

Oxuyaraq hadisələrin və baş verən proseslərinin üzünü öyrənən bir adam ilknövbədə özünə güvən qazanır. Bu da öz növbəsində insanın düşüncə üfüqünü açaraq ona geniş bir dünya

görüşü və hadisələri analiz etmə bacarığı qazandırır.

Beləliklə:

- Hər oxuduğunuza, hər duyduğunuza, izlədiyiniz hər xəbərə inanmaz, düşünər və analiz edərsiniz.
- Hadisələrə baxış prizmanız dəyişər.
- Özünüzə inam hissənə sqahib olarsınız.
- Hafızəniz güclənər, huşsuzluq xəstəliyi çox yaşlı vaxtiniza ertələnər.
- Əgər ölkəniz üçün bir qism layihələr ortaya qoyub özümüzü isbatlamaq istəyiriksə çox kitab oxumalıçıq. Çünkü mühüm layihələr ortaya qoymaq güc istər, çalışqanlıq istər, bilik istər.

Oxuyaraq zaman qazanmaq

Kitab oxumaq vərdişi qazanmaq xüsusunda böyükler kiçiklərə nümunə olmalıdır.

Uşaq valideynlərini kitab oxuyarkən görməli, ailəvi şəkildə evdə kitab oxuma saatları təyin olunmalıdır. Televizor qarşısında keçirilən zamanlar ailənin kiçik fərdləri üçün olduqca təhlükəli anlardır. Avtobus, qatar, taksi və təyyarə kimi nəqliyyat vasitələrində səyahət edərkən məcburi olaraq keçən boş zamanlar da kitab oxuyaraq dəyərləndiriləcək anlardır. Xüsusilə gözləmə salonlarında, məkanlarında kitab oxumaq keçən zamanı həm maraqlı hala gətirəcək, həm də yeni məlumatlar əldə etməyə səbəb olacaqdır.

Bu xüsusda inkişaf etmiş ölkələrin panoraması diqqətçəkicidir. Ələ düşən hər boş anda özləri ilə gəzdirdikləri kitabı oxuyan qərblilər kitab oxumaq vərdişinin ən gözəl nümunələrini sərgiləyirlər.

Bizim də mədəni irsimizə nəzər saldıqda gözqamaşdıracaq bir tablo ilə qarşılaşacağıq. Ən azından əcdadımızın yazdığı əsərlərin sayı qədər kitab oxumağa çalımalıyıq.

Bir millətin gəncliyi çox böyük bir xəzinədir. Bu xəzinəni oxuyaraq, oxudaraq vətənə, millətə faydalı hala gətirmək lazımdır.

Kitab oxumağın nə faydası var?

İnsan ilk növbədə özünə inam hissi qazanmalıdır. Daima müvəffəq olma həyecanı ilə yaşamalıdır. Çalışqan insanın gündəmində nailiyyətsizlik yoxdur. Bir adamın sahib olduğu fikir və düşüncəleri onun bilik və mədəni səviyyəsi qədərdir. Bizim əcdadımız daima böyük düşünmüş, böyük işlərə imza atmışdır. Biz də onlardan iibrət götürərək özümüzü inkişaf etdirməli və onların açtığı cığırla irəliləməliyik.

Bir müdrik oxumaq barədə belə deyib: "Oxuyanla oxumayan arasındaki fərq ölü ilə diri arasındaki fərq kimidir. Çünkü oxumaq həyatın qabığını yenidən çatlatmaqdır."

Doğru kitab necə seçilir?

Oxumaq vərdışı ilə bağlı bütün dediklərimizlə yanaşı xüsusilə diqqət edilməli olan bir xüsus da oxunacaq kitabın seçilməsinə əhəmiyyət verməkdir. Bir il ərzində nəşr olunan minlərlə kitabın içində əlbəttə ki, faydalı əsərlərlə yanaşı digər kitablarla eyni

Ya alim ol, ya öyrənən ol, ya dinləyici ol, ya da bunları sevən ol. Beşinci olma.
(Hz. Məhəmməd)

Yeni bir şey öyrənmədən keçirdiyim bir gündə mənim üçün xeyir yoxdur. Xeyir övlad və mal artırmaqdə deyil, elm artırmaqdadır.
(Hz. Əli)

Bir ölkədə oxumağa maraqlı maraqlı qəflət və qəflətdən doğacaq fəlakət azalmaz.

Yetişən zəkaları kitablarla bəsləməyən millətlər həlak olmağa məhkumdur.

rəfə qoyulmayacaq nəşrlər də vardır. Bütün bu kitabların arasında oxunacaq doğru kitabları seçmək isə ancaq insanları düzgün istiqamətləndirməklə mümkündür.

İlk növbədə oxunacaq əsərin oxuyana həyecanı vermesi və zövqle oxumaq çox mü Hümdür. Qaranlıq və qəlb qaraldacaq mövzulardan bəhs edən kitablardan isə uzaq durmaq lazımdır.

Oxuyan adamın inkişafına faydalı olacaq mövzulara sahib kitablar oxucunu vəsətən uzaq tutar və ümidsizliyə salmaz. Aydın zehnə sahib olanlar doğru ilə yanlışı daha asan və tez ayırd edə bilərlər.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, sadə və səmimi üslubda olan kitablar oxuculara daha tez təsir edir.

Unutmamaq lazımdır ki, insanın iç dünəyini qaraldan kitabların oxunması şeytana xidmət edən cərəyanların işini asanlaşdırır. Halbuki bu kimi zərərli və təhlükəli cərəyanların qarşısını almaq üçün onların iç üzünü ortaya qoymaqla kitablar oxumaq və hər kəsi də bu cür kitablara sövq etmək lazımdır.

Elm Cində də olsa ardınca gedin deyərək elmdə məkan sərhədini, beşikdən məzaradək elm öyrənməyi tövsiyə edərək elmdə və oxumaqdə zaman sərhədini qaldıran bir mədəniyyətin mənsubu olduğumuzu unutma-

MƏDƏNİ İRSİMİZİN ÖTÜRÜCÜLƏRİ

Bu abidələr əsasən Azərbaycan mədəniyyətinə aid olsalar da, onların arasında İspaniya və Mərakeşdən tutmuş Hindistanadək bütün Yaxın və Orta Şərq, Şimali Afrika ölkələrinin və xalqlarının mədəniyyətinə dair çoxlu əlyazmaya rast gəlmək olar.

Dünyanın bütün xalqları bəşər dünəsinin yaratdığı əsas sərvəti yazıldarda qoruyub saxlamış, bunu min illərlə əl ilə kağızdan-kağıza köçürərək, bugünkü nəsillərə gətirib çatdırılmışdır. Azərbaycan ərazisində ilk islami kitabın XI əsr-də yazıldığı məlumdur. Babalarımız həmin dövrdən başlayaraq ərəb, fars və türk dillərində nəfis əlyazma nümunələri yaratmış, dünyyanın elm və mədəniyyət xadimlərinin kitablarını Azərbaycana gətirmiş, milli kitab mədəniyyətimizi zənginləşdirmişlər. Mənbələr orta əsrlərdə tarixi Azərbaycan ərazisində 1 milyondan artıq əlyazma kitabınnı toplandığını göstərir.

Tarixin ayrı-ayrı dövrlərində, o cümlədən XX əsrin birinci yarısında Azərbaycan əlyazmalarına qarşı xüsusi qəddarlıq müşahidə edilmiş, onların böyük hissəsi müxtəlif bəhanələrlə məhv edilmişdir. Lakin müəyyən dövrdən etibarən bəzi ziyallarımızın təşəbbüsü ilə əlyazma kitablarının, sənədlərin və qədim çap kitablarının bir yerə toplanması və ayrıca kitabxanada saxlanması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Toplanmış abidələr mühafizə edilməyə başlanılmışdır.

Bu gün Azərbaycan MEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu dünyada ən zəngin Şərqi yazılı abidələri toplanmış əlyazma mərkəzlərindən biri sayılır və şimali-cənubi Azərbaycan əlyazmalarının mühafizə edildiyi yeganə milli institut kimi fəaliyyət göstərir. Hazırda Əlyazmalar İnstitutunun kolleksiyasında ümumi sayı 60 minə yaxın olan müxtəlif xarakterli materiallar saxlanılır. Bunların 12 minə yaxını əlyazma kitabıdır, bu da 40 mindən yuxarı əsərin əlyazmasıdır, qalanları isə tarix, hüquq, tibb, dilçilik, fə-

səfə, astronomiya, coğrafiya, mineralogiya, ri-yaziyyat, məntiq, həndəsə, etika və s. müxtəlif elmləri və elm sahələrini, əski dövri mətbuat materiallarını, foto və ksero-surətləri, mikrofilmləri, həmçinin daşbasma və əski çap kitablarını əhatə edir. Bu abidələr əsasən Azərbaycan mədəniyyətinə aid olsalar da, onların arasında İspaniya və Mərakeşdən tutmuş Hindistanadək bütün Yaxın və Orta Şərq, Şimali Afrika ölkələrinin və xalqlarının mədəniyyətinə dair çoxlu əlyazmaya rast gəlmək olar. Nəfis əlyazmalar, qədim çap kitabları, XIX-XX əsrə yaşıyib yaratmış, Abbasqulu ağa Bakıxanov, Mirzə Fətəli Axundov, Əbdülləqəni Əfəndi Xalisəqarızadə, Hüseyn Əfəndi Qayıbov, Bəhmən Mirzə, Mir Möhsün Nəvvab və b. Azərbaycan müütəfəkkir və məarifçilərinin şəxsi kolleksiyası və arxivləri İnstitutun qızıl fondunu təşkil edir. Əsərlər Azərbaycan, ərəb, türk, fars, rus, özbək və s. dillərdə mövcuddur. Səmərqənd, Buxara, Misir, Venetsiya, İtaliya, Avropa, Rusiya kağızlarında Azərbaycanda yazılın və ya üzü köçürürlən əlyazmalar tariximizin müəyyən səhifələrini açmaqdə ən qiymətli mədəniyyət nümunələridir. Əlyazmalar İnstytutunda XVII-XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatına aid çoxlu əlyazma vardır ki, bunlara dünya əlyazma və kitab xəzinələrində ya heç rast gəlmirik, ya da nadir hallarda təsadüf edirik.

Dünya əlyazma xəzinələrində nadir təpilən əsərlər içərisində Yusif Məddahın "Vərqa və Gülşah" (XIV əsr), Sulu Fəqihin "Yusif və Züleyxa" (XIV əsr), Xətai Təbrizinin "Yusif və Züleyxa" (XV əsr), Təskinin "Sərvi-gül", Zəhir Kirmanının "Mənuçehr və Dəmalət" və s. əlyazmaları diqqəti cəlb edir.

Əlyazmaların böyük bir əksəriyyətində onların başqa dillərdə olmasından asılı olma-yaraq, müxtəlif vərəqlərdə, əvvəldə, sonda, əlavələrdə, vərəqlərin kənarlarında Azərbay-can atalar sözü, bayati, qoşma, bədii ifadə, hik-mətli, ibrətamız sözlər, zərbi-məsəllər, aşiq

yaradıcılığı nümunələri, rəvayət, tapmaca – bir sözlə şifahi xalq ədəbiyyatının bütün növlərinə rast gəlmək olar.

Bir çox əlyazmaların tərtibində yer alan ornament, kalliqrafiya və miniatürlər abidənin daha yüksək qiymətləndirilməsinə təsir edir. Əlyazma müəllif tərəfindən yazılmış bir tək nüsxə, müəllifin özü ya da ayrı-ayrı katiblər tərəfindən köçürülmüş bir neçə nüsxə şəklində ola bilər.

Bir çox hallarda əlyazmaların səhifələri "mərməri" və ya əlvan rəngli kağızlardan ibarət olurdu ki, bu da kitaba xüsusi gözəllik verirdi. Əlyazma kitablarının uzun müddət mühafizəsi üçün ona dəri cild çəkilirdi. Təbəqə və maye qızıldan istifadəsi ilə hazırlanan basmanaxılı dəri cildlərlə yanaşı, şəbəkə oymalı dəri, müxtəlif rəngli və naxışlı dəri cildlər əlyazmanın nəfisliyini və gözəlliyini daha da artırırı.

Dünya mədəniyyətinin yüksək nailiyyəti və insan zəkasının yaratdığı qüdrəti bilik mənbəyi olan kitabın, əsasən qədim əlyazmalarının mühafizə edilib nəsildən-nəsilə çatdırılması bu sahədə çalışan işçilərdən böyük səy və bacarıq tələb edir. Bu səbəbdən kitabxanalarda, əlyazmaların saxlandığı yerlərdə xüsusi elmi-tədqiqat laboratoriyaları yaradılmışdır. Burada qorunan abidələrin mühafizə şəraitinin daim müasirləşdirilməsi, onların müntəzəm dezinfeksiya, gigiyena və bərpa məsələlərinin həlli ilə bağlıdır. Bu laboratoriyaların əsas məqsədi kitab və əlyazmaların zədələnib korlanma səbəblərinin üzə çıxarılması, onların mühafizəsi üçün vasitə növləri aşkarlanmasıdır.

Əlyazmaların mühafizəsi, kataloqlaşdırılması və sistemləşdirilməsi, onların tədqiq edilməsi və nəşr etdirilərək elmi tədayüdü və müasir nəsillərə çatdırılması, demək olar ki, həyatımızın mənalarından birinə çevrildi, bu sərvəti gələcək nəsillərə çatdırmaq müqəddəs borcumuzdur.

*AMEA Məhəmməd Füzuli adına
Əlyazmalar İnstитutu

BİR ƏLYAZMA HEKAYƏSİ

Bir kitabın gözəlliyi sadəcə içindəki mövzunun bizi cəzb etməsi ilə deyildir. İncə zövqə sahib olanlar kitabın elmi və bədii qiyməti ilə yanaşı onun şəkli və təbii gözəlliyinə də etibar edərlər. Günümüzdə nəşr olunan kitabların əksəriyyəti bu zövqdən məhrumdur.

Zahiri gözəllik əşyaya ruh verər. Bir şeyin bəyənilməsi, sevilməsi və yaşaması üçün onun bir ruhu olmalıdır, yəni gözəllikdən nəsib alması şərtidir. Anlayan insanlar üçün vitrində görülən bir kitabın qapağının rəngindən və naxışından tutmuş adından və arxa qapaq yazılarından içərisinə doğru zəncirvari gözəllik ölçüləri vardır. Lakin təəssüflə qeyd edək ki, mətbəəçiliyin bu qədər tərəqqisinə, estetika elminin bu qədər yayılmışmasına, dizaynerlərin göbələk kimi çoxalmasına baxmayaraq, üzünə baxdıqda ruhunu bəyənəcəyimiz kitabların sayı bir o qədər

də artmadı. Halbuki kitab Türk sənətinin əsalətini, qüdrətini, zəriflik və nəzakətini bir bütün halında göstərəcəyimiz nadir sahələrdən biridir. Atalarımız yüzillər uzunu bir çox sənət növlərini kitab çərçivəsində sərgiləmişlər. Bu baxımdan nə Van Qoqun çiçəklər, sünbüllər, ağaclar və çəmənliliklərə verdiyi rəngləri, nə də İvan Konstantinoviç Eyvazovskinin gəmili, dalğaları, işıqları və qırılmaları meydana gətirən rəngləri qarşısında hər yönü ilə mükəmməl bir kitaba, bəlkə də bir əlyazma kitaba toxunmağın həzzi olmaz.

Könül və ruh sənətlərini ənənəvi əl işlərinin bir çox növünə bürüyərək zəbt etdiyi halda, bəlkə də sənətinin özünü yazı formalasdırdığı üçün qədim zamanların kitablarına biz əlyazma deyirik. Onlar da da bir çox sənətkar əllərinin hünərini görmək mümkündür. Bəlkə də buna görə əski əlyazmacılığın da çeşidli sənətlərdən topladığı özünəxas terminalogiyası olmuş,

Xəttat əvvəlcədən yazmaq üçün hazırladığı kağızları götürərək şeirin ahənginə uyğun gəlməsi üçün ona şairin ruhundan ufürdüyü gözəlliyi verəcək xətti seçər, adamı heyrətə salacaq cizgilər və sətirlərlə səhifələri bəzəyər. O, əsl heykəltəraşdır. Hərflərinə baş, qas, göz, boy, ayaq kimi bədən əzalarından adlar verərək çalışır.

söz gəlişi kitabın hər bir səhifəsinə *vərəq*, ilk səhifəsi ilə cild qapağının iç qismində *zahriyyə*, başlıqə *sərlövhə*, səhifə kənarlarına yazılın qeydlərə *dərkənar* deyilmişdir. Kitabın sonunda bir *xatimənin* olması da adətdir.

İstərsəniz bir əlyazmanın macerasını izləyək və hər hansı bir divanı ələ alaq.

Şair, rəhləsinin önündə dizini bükmüş, titrək şam işığında divarlara əks edən du man və alov kölgəsinə bulanmış misralarını yazar, şeirlərini toplayıb bir xəttata aparar.

Xəttat əvvəlcədən yazmaq üçün hazırladığı kağızları götürərək şeirin ahənginə uyğun gəlməsi üçün ona şairin ruhundan ufürdüyü gözəlliyi verəcək xətti seçər, adamı heyrətə salacaq cizgilər və sətirlərlə səhifələri bəzəyər. O, əsl heykəltəraşdır. Hərflərinə baş, qas, göz, boy, ayaq kimi bədən əzalarından adlar verərək çalışır.

Təzhibçi şöhrəti bütün şəhərə yayılmış bir bəzəkçidir. Sənətini şeirə və xəttə uyğun olacaq şəkildə icra edər. Əcdadımız rənglərə hökm etməyə təzhib demişdir. Onların əlindəki kitab səhifələri gəlin kimi bəzənər, nazənin dilbərə çevrilər. Sürmələr, tutyalar, allıqlar, zərəfşanların bir-bir səhifə çöhrələrinə tətbiq olunması qarşısında zəmanəmizin bərbəzəyi ciliz qalır. Altun çərçivələr içində alınan səhifələrə əlvan rəngli naxışlar çəkilib başlıqları lalələr, qərənfillər, qızılıgullərlə bəzədirilir.

Bu mərhələdən sonra kitabın miniatür ustadına yolu düşəcəkdir. Orada xüsusi boş qoyulmuş yerlərə şeirlərə uyğun surətlər, təsvirlər, tablolar çəkilir. Əksəriyətlə bitki-heyan-insan üçbucağındakı bir təbiət ön

plandadır. Miniatür ustadının gözündə məkan məfhumu bu üçündən kənardə təcəlli etməz.

Sonra növbə cildçiye gəlir. Əvvəlcə vərəqləri əzmədən, səliqə ilə şirazəyə qoyar. Sonra xüsusi alətlə sıxıb kənarlarındakı artıqlıqlara estetik bir neşərlə nizam verir. Kitabın hər işi tamamlandıqdan sonra ona uyğun kostyumu biçmək məharət istər. Cildçi zərafətlə dabbağlanmış incə dəridən ona bir kaftan biçər. Onun da üstüne naxışlı guşələr, şəbekələr çəkər. Onu geyindirmək ayrı məharət istər. İlk növbədə ebrulardan hazırlanmış iç palṭara, sonra qalın bir astara ehtiyac olur.

Ah, o təzə cild qoxusu!.. Təzə cildlərin o bərraqlığı, aydınlığı və təravəti!..

Ah... Bu qədər sənətkarlığa, məharətə baxmayaraq əsərlərinə imzasını atmayan təvazökar ustalar!

Artıq bir divanın kitab olma prosesi beləliklə sona çatmışdır. Artıq məclislərdə dolaşacaq, könüllərdə zövq mənbəyi olacaqdır. Bir musiqi ustadının qulağına çatmaqla bəstələnən qəzəllər, şərqilər, mürrəbbələr şüx zövqlərin, gül söhbətlərin xidmətçisidir.

Divandakı qəsidələr, mədhiyyələr hüzurlarda oxunduqca qabarən ruhları öz nəfis dalğalarında məsti-xumar gəzdirər və gündəlik kədərlərdən azad edər.

Hər halda biz əlyazmaların qiymətini bilmədiyimiz kimi, nəşr etdiyimiz kitablara da qiymət qatmayı bacarmırıq. Halbuki tarixi kitabxanalarımızda bu zəngin estetik sənətin ən az 400000 ədəd nümunəsi mövcuddur.

M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın Müdiri Kərim Təhirov:

“Azərbaycan Milli Kitabxanası Azərbaycan həqiqətlərini dünyaya yayan ən vacib informasiya pəncərələrindən biridir”

**Artıq Azərbaycan Milli
Kitabxanası öz saytı, öz
elektron kataloqu vasitəsiylə
özünün beynəlxalq kitab
mübadiləsi sahəsində
həyata keçirdiyi tədbirlər
nəticəsində Azərbaycan
həqiqətlərini dünyaya
yayan vacib informasiya
kanallarından birinə
çevrilmişdir.**

İrfan: - Kərim müəllim, ilk növbədə kitabxananın yaranma tarixi haqda oxucularımıza qısa məlumat verərdiniz mümkünənsə.

K. Təhirov: - M. F. Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası keçən il özünün 85 illiyini çox yüksək səviyyədə qeyd etdi. Bu münasibətlə keçirilən tədbirdə dünyanın 20 ölkəsindən 30-a yaxın qonaqlar iştirak etdilər. Bunların arasında dünyanın aparıcı milli kitabxanalarının rəhbərləri, beynəlxalq kitabxana təşkilatlarının rəhbərləri iştirak edirdi. Çox böyük miqyaslı bir tədbir idi. Və bütün bunlarla yanaşı bizim kitabxananın 85 illik yubileyinin belə təmtəraqlı, daha gözəl olmasına sözsüz ki, hörmətli Prezidentimizin yubiley tədbirinin iştirakçılara və eyni zamanda həmin yubiley tədbirləri çərçivəsində keçirilən iki beynəlxalq konfransın iştirakçılara göndərdiyi təbrik məktubu bizi bir daha şöhrətləndirdi və yubiley tədbirlərimiz çox yüksək səviyyədə keçdi. Eyni zamanda həmin bayram günlündə Kitabxanamızın 10 əməkdaşının Azərbaycan Respublikasının yüksək fəxri adları və medallarla təltif olunması barədə hörmətli Prezidentimizin sərəncamı bizi daha da sevindirdi və ruhlandırdı. Sözsüz ki, 85 il az zaman deyil və 85 il ərzində Azərbaycan Milli Kitabxanası Azərbaycan elminin, mədəniyyətinin, iqtisadiyyatının, bütövlükdə Azərbaycan cəmiyyətinin in-

kişafında həmişə ön sıradə gedib və mən deyərdim ki, Milli Kitabxanamız bu gün də bütövlükdə bu tarixi missiyasını çox şorəfle yerinə yetirir. Çünkü bu gün Azərbaycanın elmini, Azərbaycanın tarixini, Azərbaycanın şöhrətini dünyada tanıdan, sayseçmə ziyahlarımızın, alımlərimizin hansına yaxınlaşış Axundov Kitabxanası haqda sual versəniz, deyəcəkdir ki, mən o kitabxananın köynəyindən çıxmışam. Bu, o deməkdir ki, Azərbaycan Milli Kitabxanası bütövlükdə Azərbaycan cəmiyyətinin inkişafında mü hüüm rol oynayır. Digər tərəfdən son 3-4 il ərzində bütövlükdə Azərbaycan milli kitabxanası demək olar ki, Azərbaycanda ən böyük, ən gözəl, ən təmtəraqlı tədbirlərin, kitab təqdimatlarının, elmi sessiyaların, ayrı-ayrı konfransların, bütövlükdə alımlərlə, elm adamlarıyla, ziyahlarla oxucuların ən çox görüşdüyü, təmasda olduğu bir məkana çevrilib. Bütün bunlar bizim kitabxananın əhəmiyyətindən, cəmiyyətdəki rolundan xəbər verir. Eyni zamanda mən deyərdim ki, bu gün Azərbaycan Milli Kitabxanası Azərbaycan həqiqətlərini dünyaya yayan ən vacib informasiya pəncərələrindən biridir. Bu gün Azərbaycanda hörmətli Prezidentimizin qayğısı sayəsində biz informasiya blokada-

sindan çıxmışaq, dünya Azərbaycanı tanır. Artıq Azərbaycan Milli Kitabxanası öz saytı, öz elektron kataloqu vasitəsiylə özünün beynəlxalq kitab mübadiləsi sahəsində hə-yata keçirdiyi tədbirlər nəticəsində Azərbaycan həqiqətlərini dünyaya yayan vacib informasiya kanallarından birinə çevrilmişdir. Ümumiyyətlə dünyanın hər yerdə Milli Kitabxana bizdə olduğu kimi çox vacib bir informasiya mənbəyidir. Hər bir ölkənin ziyahları məhz bu kitabxanalara müraciət edirlər. Bu gün bizim elektron kitabxananızın oxucularının sayı artıq 92 min keçib, bu o deməkdir ki, 92 min Azərbaycan vətəndaşı kitabxananızın zəngin sərvətlərindən qidalanır, səmərəli şə-kildə istifadə edir və onlardan mənfəət əldə edir.

İrfan: - *Bu gün Milli Kitabxanada təxmi-nən nə qədər kitab var, ümumiyyətlə bunlar hansı illəri əhatə edir?*

K. Tahirov: - Azərbaycan Milli Kitabxanasının fondu təxminən 4 milyon 500 min nüsxədir. Bunlar bütün elm sahələrini əhatə edir. Eyni zamanda burada xarici dildə ədəbiyyatlar və elmi əsərlər, publisistik, ensiklopedik və bütün elm sahələrini, ədəbiyyatın bütün növlərini əhatə edən kitablar

var. Azərbaycan Milli Kitabxanasında bu gün müasir dövrün tələblərinə uyğun yeni növ çap məhsulları: disklər, audio kassetlər və elektron daşıyıcılarda olan kitab məhsulları, çap məhsulları mühafizə olunur. Axundov adına Milli Kitabxana Azərbaycan ərazisində və eyni zamanda xarici ölkələrdə Azərbaycan haqqında nəşr olunan çap məhsullarını mühafizə edərək gələcək nəsillərə çatdırmaq kimi bir missiyani həyata keçirir.

İrfan: - Sizcə virtual oxumaq yeni nəsillər kitab arasında müəyyən əngəl yaradır mı?

K. Tahirov: - Çox düzgün bir sualdır, mən bu suala məmənuniyyətlə cavab verərəm. Kitabla canlı təması heç bir şey əvəz edə bilməz. Kitabla bilavasitə təmas, kitabı əldə hiss etmək tamam başqa bir şeydir. Heç bir vasitə bunu əvəz edə bilməz. Elektron kitabxana, elektron kataloqlar, virtual oxuzlarının təşkili və s. bütün bunların hamısı sözsüz ki, operativliyi təmin etmək üçün, bugün qloballaşan dünyada zaman və məkan problemini aradan qaldırmaq üçündür. Bizim kitabxananın elektron kataloqu da var, virtual oxu zalı da. Ancaq bütün bunlar kitabla canlı təması heç vaxt təmin edə bilməz. Bizim də əsas vəzifəmiz ondan ibarətdir ki, canlı təmas üçün bir şərait yaradaq. Şükürler olsun ki, bu gün o şərait var. Kitabxanamızın şəraiti çox yüksək səviyyədədir.

İrfan: - Bu gün kitaba qarşı maraq hansı səviyyədədir? Ümumiyyətlə əvvəlki illərə nisbətən bu gün oxucu tələbatını necə dəyərləndirərdiniz?

K. Tahirov: - Qətiyyən oxuyanların sayı azalmayıb. Bir neçə illər bundan öncə oxuyanların sayı azalmışdı. 90-ci illərin əvvəllərində demək olar ki, Azərbaycanda kitab nəşri çox azalmışdı. Nəşr olunan kitablar da kitabxanalara gedib çatmadı. O vaxt Milli Kitabxana çap olunan kitabların əksəriyyətini ala bilmirdi. Demək olar ki, 90-ci illərin əvvəllərinə kimi kitabxanalarımız köhnə kitab anbarlarına çevrilmişdi. Kitabların hamısı Sovet dövründən qalan köhnə kitablar idi. Bir oxucu eyni kitabı nə qədər oxuya bilər axı? Ona görə də kitabxanalarda durgunluq yaranmışdı. Oxucular kitabxanalardan ayrı düşmüşdülər. Oxuların əksəriyyəti gənc-lərdir. Onlar da latin qrafikası ilə oxuyurlar. Kitablar isə kiril əlifbasiyla idi. Cəlil Məmmədquluzadənin "Saqqallı uşaq"ındakı kimi, oxucu necə oxuya bilsin?

2000-ci illərin əvvəllərində isə artıq bunun əksinə, oxuların kitabxanalara axını başladı. Ona görə ki, ölkənin iqtisadi vəziyyəti düzəldi və ölkənin kitab nəşri sahəsində imkanları çoxaldı. Hörmətli Prezidentimiz 2003-2004-cü ildə sərəncamlar verdi və latin qrafikası ilə kütləvi şəkildə kitablar nəşr

**Cox təəssüflər olsun ki,
bizim qiymətli kitablarımızı
cırıb atan oxular var bu
gün. Mən həmin oxulara
üzümü tutub deyirəm ki, belə
etməsinlər. Fikirləşsinlər
ki, sabah onların oğulları,
nəvələri, nəticələri də bu
kitablardan istifadə edəcək.
O kitablar yüz illər yaşamalı,
qorunub-saxlanmalıdır.**

olundu. Artıq bu gün Prezidentin sərəncamı ilə çap olunan kitablar 500 addan çoxdur. Bu kitabların hər biri 25 min nüsxə ilə nəşr olunur və kitabxanalara pulsuz paylanır. Kitabxanalarda oxucuların istifadə edəcəyi yeni kitablar var. Bugünün ən vacib tələbi yeni kitab, yeni informasiyadır. Köhnə kitabları təkrar-təkrar oxumağa ehtiyac yoxdur. Eyni zamanda kütləvi informasiya vasitələrinin çoxalması, qəzetlərin, jurnalların artması da öz təsirini göstərir. Bu gün onlarla qəzet, jurnal kitab çap olunur. Bunların hamısı kitabxanalara gedir. Oxucular da yeni informasiya almaq üçün kitabxanalara müraciət edirlər. Sadaladığımız bütün bu irəliləyişlər son 4-5 il ərzində demək olar ki, oxucuların kütləvi şəkildə kitabxanalara qayıtmamasını təmin etdi. Ölkənin iqtisadi vəziyyəti kitabxanalarda oxucular üçün şərait yaradılmasına da təminat yaradır. Təbii ki, qışın gündündə milli kitabxanada istilik sistemi yoxdursa, oxucu gəlib papaqla, palto ilə kitab oxuya bilməz. Bunun üçün müəyyən şərait olmalıdır ki, oxucu gəlib oturub normal şəkildə kitab oxusun. Bu gün təkcə paytaxtdakı Milli Kitabxanada yox, eyni zamanda rayon mərkəzlərində də bir çox kitabxanalar açılıb, bəziləri təmir edilib və oxucular üçün lazımi şərait yaradılıb.

***Irfan:** - Kərim müəllim, bu sualın davamı olaraq bir sual ortaya ixir. Qeyd etdiyiniz kimi dövlətin kitab sahəsinə marağının çoxdur. Prezidentimizin fərmanı ilə kitablar nəşr olunur. Bəs ümumi olaraq Azərbaycandakı nəşriyyatların işi siz qane edirmi?*

K. Tahirov: - Çox gözəl sual verdiniz. Bu, bizim ağrılı yerimizdir. Çox təəssüflər olsun ki, Azərbaycanda kitab nəşri - hörmətli Prezidentimizin sərəncamı ilə çap olunan kitablar xaric olmaqla - qətiyyən bizi qane etmir. Azərbaycanda kitab nəşrində pərakəndəlik, systemsizlik var. Kim nə gəldi çap edir. Bütün bunların heç yerdə qeydiyyatı aparılmır. Heç yerdə bunların məcburi nüsxələri yığılmır. Azərbaycan dövlətinin iki qanunu var ki, bu iki qanuna əsasən biz

Azərbaycan ərazisində çap olunan bütün kitablardan Milli Kitabxana olaraq 4 pulsuz məcburi nüsxə almalıyıq. Təəssüflər olsun ki, hamı buna riayət etmir. Bizim də elə bir imkanımız yoxdur ki, qapı-qapı gəzib kimin nə çap etdiyini öyrənək. Bu gün kitab çap edən mətbəələrin sayı 500-dən də çoxdur. Bu nəşriyyatlarda bir vətəndaşlıq qayğısı olmalıdır. Yəni bu ölkənin torpağı üzərində gəzirlərsə, bu ölkənin havasını udurlarsa, bu ölkənin Milli Kitabxanasının fondundan pulsuz istifadə edirlərsə, çap etdikləri kitablardan da dediyimiz nüsxələri verməyə borcludurlar. Lakin yenə təəssüflə qeyd edim ki, bu xüsusda qanun pozuntusuna yol verirlər. Biz də bunun nəticəsində məcburiyyət qarşısında qalaraq Milli Məclisdə məsələ qaldırımışıq. Mədəniyyət və Turizm nazirliyi tərəfindən məcburi nüsxə sistemi haqqında qanun hazırlanır. Daha doğrusu qanuna düzəlişlər olunur. İndi çap etdiyi kitabı milli kitabxanaya verməyən nəşriyyatlara, hüquqi və fiziki şəxslərə çox ciddi şəkildə sanksiyalar tətbiq olunacaqdır. Dünyada belə praktika mövcuddur. Mən bu yaxınlarda Fransada oldum. Paris Milli Kitabxanasında 1637-ci ildə məcburi nüsxə sistemi haqqında qanun var. Həmin qanun veriləndən bu günə kimi nə qədər kitab nəşr olunubsa həmin kitabların hamısı milli kitabxanada mövcuddur. Kitab nəşr olunan kimi dərhal həmin kitabın iki nüsxəsi milli kitabxanaya göndərilir. Əgər qanunu kimsə

Bu gün kitabxana oxucularının demək olar ki, 60 faizini, bəzən 80 faizini gənclər təşkil edir. Bu, məncə təbii haldır. Çünkü bu gün yaşlı nəslin kitabxanalara gəlmək imkanı daha azdır. Gənclərsə biliyə daha çox maraqlıdır.

pozursa, ona sanksiya tətbiq olunur. Sanksiya bundan ibarətdir: əger bir nəşriyyat ilk dəfə qanunu pozursa xəbərdarlıq edilir, ikinci dəfə 65 min avro cərimə olunur. Amma bizdə çap olunan kitapların 80 faizi Milli Kitabxanaya verilmir. Bu da Azərbaycandakı nəşriyyatların qanuna riayət etməmələrinin acı nəticəsidir. Yaddan çıxarmayaq ki, Milli Kitabxananın əsas missiyalarından biri də bugünümüzün nəşrlərini, ırsını, gələcək nəsillərə ötürməkdir.

İrfan: - *Kamil müəllim, Azərbaycanda oxucuların yüzdə neçə faizini gənclər təşkil edir?*

K. Tahirov: - Bu gün kitabxana oxucularının demək olar ki, 60 faizini, bəzən 80 faizini gənclər təşkil edir. Bu, məncə təbii haldır. Çünkü bu gün yaşlı nəslin kitabxanalara gəlmək imkanı daha azdır. Gənclərsə biliyə daha çox maraqlıdır. Bu, belə də olmalıdır. Gənclər özlərinin formalaşma dövründədirler. Ona görə də hər şeyə qarşı maraqlıdır. Yaşlı nəsilə artıq özünün formalaşma dövrünü arxada qoub, formalaşmış bir təsəvvürə sahibdir. Yaşlı nəsil daha çox evdə mütləkə etməyə üstünlük verir. Amma

gənclər kitabxanalardan, internetdən, elektron kitabxanalardan, virtual zallardan daha çox istifadə edirlər. Mən deyərdim ki, Azərbaycanda dövri mətbuat da kifayət qədər oxunur, izlənir. Lakin bu sahədə yaşlı nəsil gənclərdən öndə gedir.

İrfan: - *Kərim müəllim, son olaraq bu işlə yaxından məşğul olan bir şəxs kimi oxuculara nə tövsiyə edərdiniz?*

K. Tahirov: - Mən oxuculara... Bilirsınız, oxuculardan da şikayətim var. Bir kitabxanaçı olaraq, 30 ildən artıq bu sahədə çalışan şəxs kimi və müxtəlif dövrlərdə hər cür oxucuları görən bir insan kimi bu gün oxuculara mənim bir tövsiyəm var.

Kitaba, bütövlükdə milli-mənəvi dəyərlərimizə, qayğıyla yanaşınlar. Kitabı qorusunlar. Çox təəssüflər olsun ki, bizim qiymətli kitablarımızı cirib atan oxucular var bu gün. Mən həmin oxuculara üzümü tutub deyirəm ki, belə etməsinlər. Fikirləşsinlər ki, sabah onların oğulları, nəvələri, nəticələri də bu kitablardan istifadə edəcək. O kitablar yüz illər yaşamalı, qorunub-saxlanmalıdır. Digər tərəfdən oxucularımıza həmişə kitabla əhatə olunması, kitabların əhatəsində yaşamağı, işləməyi, böyüməyi, ümumiyyətlə kitabla canlı temasda olmağı, kitabdan daha çox istifadə etməyi tövsiyə edərdim. Kitabla temasda olan, kitabla dost olan, kitabla həmişə yol gedən insan heç vaxt yorulmaz, heç vaxt əyri yola düşməz. Oxuculara kitabdan daha çox istifadə etməyi kitabda oxuduqlarını həyatlarında əks etdirməyi tövsiyə edirəm. Mən arzulayıram ki, bizim oxucularımız kitabxanalara daha çox getsinlər. Kitablara qayğıyla yanaşınlar, onları qorusunlar və nəzərə alsinlar ki, bu kitabları onlardan sonra bir neçə nəsil oxuyacaq.

İrfan: - *Çox sağ olun, Kərim müəllim! Qiymətli vaxtinizi ayıraraq İrfan oxucuları ilə belə gözəl fikirləri paylaşıığınız üçün təşakkür edirik.*

Gəncliyə Yardım Fonduunun kitabxana əməkdaşı Arif Həşimov

"Zəngin kitabxanalar həqiqi universitetlərdir"

İrfan: - Fəaliyyətgöstərdiyiniz kitabxanaya olan oxucu rəhbəti sizi qane edirmi?

Arif Həşimov: - İlk növbədə icazə versəniz, fürsətdən istifadə edərək oxumaqla bağlı bir neçə söz deyərdim.

İrfan: - Buyurun!

A. Həşimov: - Oxumaq mədəniyyətinin cəmiyyət həyatında mühüm yeri var. Elə buna görə də, Qurani-Kərimin nazil olan ilk ayəsi "oxu"-dur. Yenə bu surədə "qələm" kəlməsi yer alır. Quranın ikinci surəsi Bəqərədə də ikinci ayə: "Bu, o kitabdır ki..." ifadəsi ilə başlayır. Yəni əvvəl oxumaq sonra yazmaq. Allahın adıyla - *bismillah* deyərək oxumaq. Hər ələ keçəni deyil, doğrunu oxumaq. Seçərək və anlayaraq oxumaq... Doğrunu oxuyan doğrular. Bu baxımdan hər birimizin ilk oxuyacağı doğru Allahın kitabı olmalıdır.

İnsanları doğru yöndə təsirləndirən ən mükəmməl müəllimlər heç şübhəsiz ki, Peyğəmbərlərdir. Onların da ilk işi Rəbələrinin kəlamını oxumaq olmuşdur. Yəni doğru bilgi əldə etmək üçün doğru ünvana üz tutmaq lazımdır. İlk öncə doğru bilinməzsə, yalan və yanlışlardan qorunmaq imkansız olar.

Dahilərin iki hələ var; onlar ya oxuyurlar, ya da oxudurlar. Oxuduqları da, oxutduqları da ancaq doğrulardır, çünkü doğruları oxumaqla dahi olmuşlar. İdeal şəxsiyyət doğrularla yoğrulandır. Kitab ədəb və ədəbiyyat müəllimidir. Bir mədəniyyətin yazısız və kitabsız qurulması mümkün deyil. Alim unudar, kitab unutmaz! Zəngin kitabxanalar həqiqi universitetlərdir.

Sualınıza gəldikdə isə, onu deyim ki fəaliyyətgöstərdiyim Gəncliyə Yardım Fonduunun kitabxanasına olan oxucu rəhbəti kifayət qədər olmasa da zəif də deyildir. Kitabxanamızda

cildləriylə bərabər götürsək 10.000-ə yaxın kitab var. Bundan əlavə, dörgi və dövri mətbuat da oxuculara təqdim edilir. Kitablari mövzulara görə sinifləndirsək, buraya dil, tarix, din, ensiklopediyalar, romanlar, klassiklərimizlə yanaşı dünya klassikləri, şeir kitabları və s. daxildir.

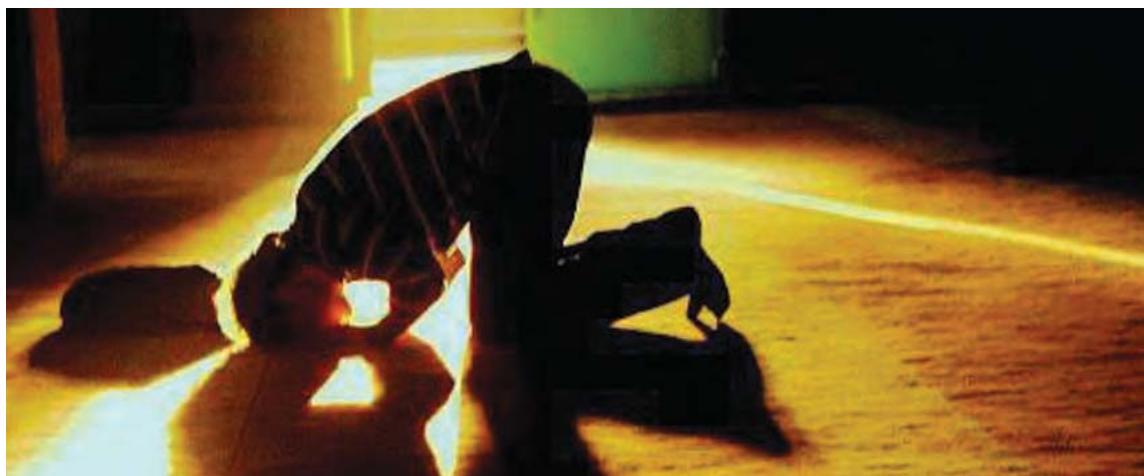
İrfan: - Kitabxananızdan faydalanan oxucu kütləsinin əksəriyyətini hansı təbəqə təşkil edir?

A. Həşimov: - Oxularımız cəmiyyətin hər təbəqəsindən olduğu kimi, əksər qismini universitet tələbələri və araşdırmaçılar təşkil edir. Bilirsınız, bu gün informasiya bolluğu və eyni zamanda da bilik kirliyi dövründə yaşayırıq. Müasir dövrümüzdə kitab oxuma səviyyəsi aşağıdır. Gənclərimiz əsasən internetdən istifadəyə üstünlük verirlər. Oxucu kütləsinin azalmasına təsir edən amillərdən biri də budur. Əslində isə **e-kitablar** normal kitabın yerini vermir. Başqa bir amilsə kitabların baha olmasıdır. Bu da öz növbəsində oxucu kütləsinin azalmasına müəyyən qədər təsir edir.

İrfan: - Bu işlə yaxından məşğul olan adam kimi sizcə gənc nəsl oxumağa sövq etmək üçün hansı tədbirlər həyata keçirilə bilər?

A. Həşimov: - Gənc nəsl oxumağa sövq etmək üçün kitab sərgiləri təşkil edilməli, qəzetlər və televiziya verilişləri vasitəsilə kitablar tanıdılmalı, şəhər və rayonlarımızda salınan gözəl parklarda kitabxanalar inşa edilməli, ziyalılarımıza gənc nəsil arasında sıx əlaqə qurulmalıdır. Məncə bu və bu kimi tədbirlərə əl atmalıyıq.

QULLUQ MİSSİYASI

Çəmənliklər çox canlı, ağaclar harmoniya ilə düzülmüş, külək əsdikcə hərəkətə gələn yarpaqları ilə səma-zənlərin ahəngini xatırladırdı. Yol uzandıqca uzanırdı. Bələdçimin üzünü görməsəm də məni gözəl bir yerə apardığından əmin idim. Getdikcə və yüksəldikcə bütün rənglər yox oldu. Düz bir yerdə qarşımıza saray çıxdı. Qapıda dayananlar bizi təbəssümlə qarşıladılar.

Ağlayaraq oyandım. Gecə 3-ün yarısı idi. Yoldaşım oyaq idi, təhəccüb namazı qılırdı. Gör-düyüm yuxu başdan-ayağa ürpərtmişdi məni. Yaşlı bir vadidə bir nəfərin arxasında gedirdim. Ardına düşüb getdiyim adamın kim olduğunu bilmirdim. Ancaq çox mü-tənasib vücudu və ahəngli yerişi vardi. Yalnız bir adamın keçə biləcəyi cığırla gedirdik.

Getdiyimiz yol yoxuş idi və yuxarı çıxdıqca ayaqlarımın ağrıdığını hiss etdim. Artıq taqətim kəsilmişdi, yıxılmaq üzrəydim. Lakin yolda olmaqdan tərifi imkansız həzz alırdım. Hara getdiyimizi bilmirdim. Lakin yolun başında yavaşça qəlbimə tərəf çevrilərək “gəldiyimiz yerə gedirik” demişdi. Yol uzunu sağda və solda kiçik dərələr vardi. Dərələr o qədər şəffaf idi ki, içindəki balıqların hər hərəkəti asanlıqla görünürdü. Şəffaf su axırdı. Torpaq çox təmiz idi, zərrə qədər kir yoxdu. Çəmənliklər çox canlı, ağaclar harmoniya ilə düzülmüş, külək əsdikcə hərəkətə gələn yarpaqları ilə səmazənlərin ahəngini xatırladırdı. Yol uzandıqca uzanırdı. Bələdçimin üzünü görməsəm də məni gözəl bir yerə apardığından əmin idim. Getdikcə və yüksəldikcə bütün rənglər yox oldu. Düz bir yerdə qarşımıza saray çıxdı. Qapıda dayananlar bizi təbəssümlə qarşıladılar. Onları gördükdə şoka düş-

müşdüm. Çünkü adamlar şəffaf idilər və arxalarındaki hər şeyi gördürüm. Saraya girdik. Bircə dənə də olsun şəkil, heykəl, hətta rəngli bir şey yox idi. Sanki bura rəngsizlik sarayı idi. Anidən geniş bir salona girdik. Salonda çox adam vardi. Ancaq sarayın qapısında dayananlardan daha parlaq idilər. Hər biri nur heykəli idi sanki. Mənə bələdçilik edən adam oraya çatanda sağ əli ilə sağ tərəfi göstərdi. İki stul vardi. Burada da biri digərindən irəlidə idi. Oturduq. Bələdçim başı ilə içlərindən birini salamladı. Hilal kimi oturmuşdular. Bızsə hilalın açıq yerinin tam ortasında idik. Bu nur heykəllərdə incə və dəqiq tarazlıq vardi. Parlaqlıqları gözqamaşdırıcı deyil, insana rahatlıq verən işıq saçırı. Saraya rəngsizlik qədər sükunət də hakim idi. İlk gəldiyim an hiss etdiyim ürpərti qəlb rahatlığına çevrilmişdi. Ortada oturan adam ən başdakı adama baxaraq:

- Bir-bir yoldakı işaretləri sadalayaq, -dedi. Başda dayanan nur heykəl yavaşça başını əyərək danışmağa başladı:

- Əmmarə dayanacağında əmr və hökmranlıq nəfsin, cilov isə şeytanın əlin-dədir. Üzü şəhvətə, sərvətə və şöhrətə çevrilmişdir. Ruhun zülmətdə qaldığı di-yardır. Ən aşağı səviyyədə anlayış, ya-xud da anlayışsızlıq hakimdir. Burada nəfs hara baxsa Allahi yox, özünü görür. Kainatın canından, əsmanın təcəllisindən bixəbərdir. Təkəbbürü səbəbiylə özündən

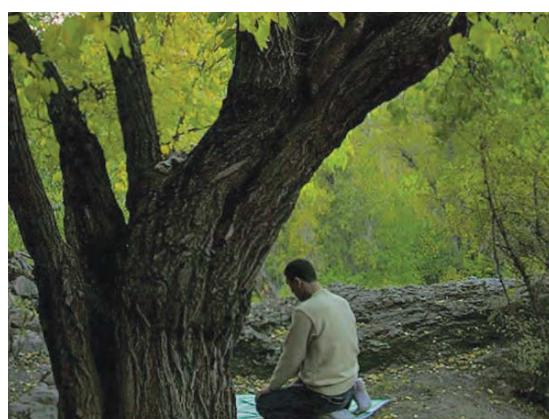
başqa heç kimi görməz və düşünməz. Yal-nız bədəninin fərqindədir və yemək üçün yaşayar. Gözübağılı halda qəflət şəhərində dolanır.

- Özünü qınayan, özünü axtaran adam-dır. Buna ləvvamə nəfs deyilir. Özünü qınamaq kainatda və insanlarda özünü görməyə çalışmaqdır. İnsanların güzgü olduğunu qəbul etməkdir. Varlığımızın səbəbi özümüz, varedənimizi tanımaqdır. Xəstəliyini bilən və qəbul edən müalicə oluna bilər, şəfa tapar. Lakin müalicə başlayan kimi dərhal xəstəlik sağalmaz. Səbirlə həkimin nəsihətlərini dinləmək və yerinə yetirmək lazımdır. İnsan abid olsa da xəsislik, simiclik, həsəd, təkəbbür, riya və xam zöhd xəstəliyi bədəndədir, bunların müalicəsi heç də asan deyil.

- Allah hər an ağıl sahiblərinə ilham etməkdədir. İnsan qəlbiylə inandığını ağı-hıyla anlamaq istəyər. Yeməyin ləzzətini çəngəl-bıçaqla duymaq olarmı? Dadmaq lazımdır. Həkimin verdiyi dərman acı ola bilər. Ancaq dəmir odda yanmasa, çəkic yeməsə düzəlməz. Həkim inanılan biri-dirə onun önungə ölü kimi iradəsiz olmaq lazımdır. Burada müalicə olunacaq eyoizm, təqlid, riya kimi xəstəliklər vardır. Dil ilə qəlb arasındaki məsafə hələ uzundur. Bu mənzil ayaqların ən çox sürüşdüyü yerdir. Bu mənzilin adı mülhəmədir.

- Bəndədən tələb olunur ki, Rəbbin hü-zuruna durarkən mütməin olsun. Buraya

Aşağı endikcə rənglər çoxaldı. Bə-lədçi mənə tərəf çevrildi. Yerimdə donub qaldım. Bu, daha əvvəl bir təpədə söhbətini dinlədiyim, mənə adımı xatırladan nur üzlü zat idi. Mənə bir siyahı uzatdı və “ma-dam ki, əl öpdün, bunlara riayət et. Riayət et ki, kainatın səsini duya-san”, -dedi.

çatanların qəlbində sevgi, sözündə hikmət var. Həkimin verdiyi dərmanlar bədənə sağlıq gətirmişdir. Saleh əməl ardınca düşülür, ibadətdən ləzzət alınır. Nəfs ilə mücahidə müraqabəyə çatdırılmışdır. Buradakılar səbir, səy və qənaət sahibidirlər. Dərdi olana dərman olmaq istərlər. Hallarında hüzn var. Dünyada dərdsiz adam yoxdur ki, hüznün sonu gəlsin. Bu məqama gəlmış adam qəlbini bir az ağıl, ağılna qəlb damlatmışdır. Bura mütməinnə məqamıdır.

- Qəlbi qulluqda mütməin olanların nəfs ilə ruhunun nikahı kəsilir. Nəfs dişi, ruh erkəkdir. Bura riza məqamıdır. Nəfsin istekləri mövzusunda qorxu azalmışdır. Yaradandan gələn hər şeydə bir gözəllik vardır. Gül də gözeldir, tikan da. Lakin göz ancaq gülü görür. Nəfs yaşamaq üçün yeməyi öyrənir. Cilov ruhun əlindədir. Yaradandan ötürü yaradılana sevgi duyulur.

- Sən Allahi sevərsənsə, Allah səni sevməzmi? Sən bir addım yaxınlaşarsansa, O sənə qaçaraq gəlməzmi? Bura mərziyyə məqamıdır. Ruh fani olmuşdur. Qırıq güzgü təmir edilmiş, kəsrət (çoxluq) vəhdətə (Tək olan Allaha) qovuşmuşdur.

- Varlıq səbəbimiz kəsbi-kamal və seyri camaldır. Məhz bura ölmədən ölenlərin, yəni kamillərin diyarıdır. Qətrə ümməna dalmış, duz suda ərimişdir.

Söhbət qurtardı. Bələdçim işarə etdi və ehtiramla qalxdıq. Saraydan aşağı enərkən ayaqlarımızla addım atmadan yeriyirdik.

Göz-gözə gəldik. Cibindən bir təsbeh çıxartdı, mənə uzadaraq: “Götür bunu, vasitəsiz yol qət etmək olmaz. Sevən sevdiyini deyər. Sevilən sevəndən sevgisini isbat istər. Sən də sevdiyinə onu sevdiyini söylə” –dedi və qeyb oldu.

Saraya doğru insan sayı qədər yol vardı. Minlərlə adam gördüm, öndə bələdçiləri ilə çıxanlar və enənlər... Hamisinin üzünü görmüşdüm, amma mənə bələdçilik edən adamın üzünü hələ görməmişdim. Aşağı endikcə rənglər çoxaldı. Bələdçi mənə tərəf çevrildi. Yerimdə donub qaldım. Bu, daha əvvəl bir təpədə söhbətini dinlədiyim, mənə adımı xatırladan nur üzlü zat idi. Mənə bir siyahı uzatdı və “madam ki, əl öpdün, bunlara riayət et. Riayət et ki, kainatın səsini duyanan”, –dedi. Sonra qolunu qaldırıb bax dedi. İlahi bir səs yüksəlirdi: “Mən sizin Rəbbiniz deyiləmmi?” Bütün məxluqat “bələ”¹ deyirdi. Qolunu aşağı saldı və sözünə davam etdi: “Bu sual hər zaman verilməkdə və hər an cavabı alınmaqdadır. Qəlb gözü açıq olanlar bunu eşidir. Qulağı ilə dinləyən, gözüylə görmək istəyənlərə də bunlar bəzən aşkar eştirdirilir və göstərilir. Qırmızı dəniz ikiyə ayrılib “bələ” dedi, bıçaq İsmayıli kəsmədi, “bələ” dedi, Yusufun köynəyi Yaquba nur oldu, “bələ” dedi, Hannənə kötüyü inlədi, “bələ” dedi.”

Göz-gözə gəldik. Cibindən bir təsbeh çıxartdı, mənə uzadaraq: “Götür bunu, vasitəsiz yol qət etmək olmaz. Sevən sevdiyini deyər. Sevilən sevəndən sevgisini isbat istər. Sən də sevdiyinə onu sevdiyini söylə” –dedi və qeyb oldu.

Qalxdım, namaza durdum.

¹ Bəli sən bizim Rəbbimizsən.

Mənim bu yaşa qədər yaşamağımın əsas sırrı kitablar və onları oxuyan oxuculardır

İçərişəhərdə demək olar ki, kitab aşığı olan hər kəsin tanıldığı bir dükkan var – Qız qalasının yanında. Tez-tez biz də bu dükana üz tuturuq. Günlərin bir günü həmin dükkanın sahibi Elman Mustafayevlə ayaqüstü səhbətimiz oldu. Onunla danışdıqlarımızı sizinlə paylaşmaq qərarına gəldik.

İrfan: - *Elman müəllim, uzun illər kitab saşı ilə məşgül olan bir şəxs kimi sizcə bu gün cəmiyyətdə maariflənmə hansı səviyyədədir? Bu günün oxucusu daha çox hansı kitabları oxuyur? Ümumiyyətlə bu gün kitaba maraq hansı səviyyədədir. Bu maraq sizi qane edirmi?*

E. Mustafayev: - Əlbəttə, bu gün elmin, texnikanın inkişafı ilə əlaqədar bir çox yeni vəstələr meydana çıxıb. Məsələn, elektron kitablar, kompyuter, internet. Bunnar müəyyən dərəcədə insanları kitab oxumaqdan yayındır. Lakin qeyd edək ki, bunların heç biri kitabı əvəz edə bilməz. Əlbəttə, bu gün Sovet dövrü ilə müqayisədə müəyyən fərqlər var. Bu gün müstəqillik dövrüdür. Və təbii ki, hər dövrün öz tələblərivar. İndimüəyyən dərəcədə kitab oxuyanların sayı azalıb ki, bu da texniki vasitələrin artması ilə əlaqədardır. Amma mən deməzdəm ki, bu günün insanları kitab oxumur. Bu gün oxucuların bir qrupu, xüsusən də gənclər daha çox detektiv ədəbiyyatı oxuyur. Bir qrupu tarixi romanlar oxuyur. Mən deyərdim ki, xüsusən tarixə, fəlsəfəyə maraq artıb. Həmçinin psixologiya sahəsində yazılın əsərlərə də çox maraq göstərirler.

Mən bir cəhəti çox təəssüflə qeyd etmək istəyirəm. Bu gün hər 5 kitab alandan -əsasən gəncləri nəzərdə tuturam, 3-4-ü kişilərdir. 1-2-si qadınlardır. Ancaq mənim fikrimcə qadınlar daha çox oxumalıdır. Çünkü gələcək nəsillərin tərbiyəsində əsas yeri qadınlar tutur.

İrfan: - *Sizcə daha çox hansı nəslin nümayəndləri kitaba maraq göstərir?*

E. Mustafayev: - Əsasən gənc nəsil. Xüsusən bizim bu dükana daha çox gənclər gəlirlər. Amma mən deyərdim ki, orta nəsil və

yaşlı nəsil də kitaba maraq göstərir. Latin qrafiyasına keçdiqdən sonra orta və yaşılı nəslin bəzi nümayəndləri yeni çıxan kitabları yaxşı oxuya bilmirlər. Eyni zamanda gənclər də kiril əlibəsi ilə olan kitabları oxuya bilmirlər. Halbuki kiril əlibəsi ilə keçmiş illərdə elmin bütün sahələri üzrə xeyli sayda yaxşı kitablar nəşr edilib.

İrfan: - *Elman müəllim, siz bu sahə ilə nə zamanan məşğulsunuz?*

E. Mustafayev: - 1940-ci il təvəllüdüyüm. 42 ildir ki, bu sahədə fəaliyyət göstərirəm. Bundan başqa 8 ixtisasım var. Lakin uşaqlıqdan kitaba olan həvəsim məni sonradan bütün ixtisas sahələrimi atmağa məcbur etdi. Orta məktəbi qurtarandan 8 il sonra kitabxanaçılıq fakültəsinin kitab-əmtəəşünaslıq və bibliqrafiya şöbəsinə daxil olmuşam. Həm oxumuşam, həm

də bu sahədə işləmişəm. 1967-ci ildən bu sahədə işləyirəm. 13 il tədris-pedoqoji kitab mağazasının müdürü olmuşam. 1980-ci ildə Kitab Evi açıldımda oranın ilk direktoru olmuşam və bu vəzifədə 5 il işləmişəm. 1985-ci ildə bugünkü günə qədər burada işləyirəm və mağazanı özəlləşdirmişəm. Burada işləmək mənə ona görə zövq verir ki, İçərişəhər abidələr kompleksinin qovşağında yerləşir. Bura həm xarici qonaqlar, turistlər gəlir, həm də yerli oxucular. Yəni oxucu kütləsi rəngarəngdir. Oxucularla təmasda olmaq mənə xoş gəlir. Həmişə oxucularla güzel ünsiyyətdə oluram. Onlar mənim xətrimi çox istəyir, mən də onları. Spenalzey bir dəfə sual verirlər ki, - insan üçün ən yaxşı şey nədir? Belə cavab verir: - Xoşa gələn ünsiyyət. Mən də hər zaman xoş ünsiyyət içərisindəyəm Bəlkə də məni bu yaşa qədər yaşadan kitablarla və o kitabları oxuyanlarla qurdugum ünsiyyətdir.

ELMİN

İSLAMİLƏŞDİRİLMƏSİ

Görüləcək ilk iş qərbin elmi terminologiyasından xilas olmaqdır. Ondan sonra görüləcək iş, bu mənaların islami terminologiya və bilgi nəzəriyyələri içərisində yenidən yoğrulmasıdır. Bunun üçün də islam tarixinin və mədəniyyətinin dərindən araşdırılması və elmin islami prinsiplərə uyğun tərtib olunması zəruridir.

İnşanı digər canlılardan ayıran ən başlıca xüsusiyyət ondan ibarətdir ki, digər canlılar reflekslərlə hərəkət etdikləri və sadəcə təbiətin bir parçası olaraq varlıqlarını davam etdirildikləri halda, insan oğlu elm, mədəniyyət, əxlaq və fəlsəfə yaratmış bir varlıqdır. İnsan ağılını işlədərək şifahi və yazılı mədəniyyət formalasdırmış, alət düzəltmiş, texnologiya yaratmış, məfhum, terminlər və nəzəriyyələr ortaya atmışdır. Bütün bunları müəyyən bir inam daxilində və dəyər dünyası içərisində həyata keçirmişdir. Bütün bu uğurlar insanın sadəcə psixoloji və bioloji varlıq olduğu mənasına gəlməz.

İnsan oğlunun ibtidai əmək alətlərindən tutmuş kosmik gəmilerə qədər olan elmi inkişafını elm tarixindən öyrənmək mümkündür. Bu uğurlar insanın ehtiyac və maraqları səbəbilə, onun təbiəti dəfələrlə sınıqdan keçirməsilə mümkün olmuşdur.

Təbiətdəki əqletmə prosesinin ortaya çıxardığı qanunların məcmusuna elm və ya xud bilim deyilmişdir. Doğrusu, əgər təbiətdəki əşyalarda sabitlik, daimilik və səbəblilik prinsipi olmasaydı elm də olmazdı. Çünkü elmin qanunlarının ola bilməsi üçün təbiətdə olanın hər zaman eyni nəticələr verməsi əsasdır. Məsələn, suyun hər dəfə 100 dərəcədə qaynaması kimi.

Təbiət qanunu ifadəsi də buradan doğmuşdur. Ancaq bu qanunların təbiətə kim və ya nə tərəfindən qoyulduğu, bu qanunların məcburiyyətə, yəni determinizmə, yoxsa səbəblilik prinsipinə dayandığı, kosmik sistemdə ahəngin, yoxsa xaosun hakim olduğu insan ağılının fəlsəfə-teoloji səviyyədə həll etməsi gərəkən məsələlərdəndir.

Bu və ya digər məsələləri həll etmek üçün ortaya atılmış “elmin islamiləşdirilməsi” tezisində qərbə duyulan mənfi münasibətin

və yaxud müsəlmanların keçmişlərinə duyduqları həsrətin müəyyən mənada rolü olabilir. Ancaq onu da qeyd etmək lazımdır ki, sadəcə müsəlman dünyasında yox, məhz qərb ölkələrində də “elmin xristianlaşdırılması” və ya “elmin teistləşdirilməsi” kimi tezislər ortaya atılmışdır. Misal üçün, Amerikanın ən böyük din fəlsəfəçisi və fəlsəfə dünyasında öz dəstixətti olan Alvin Plantinqanın görüşlərinə qısa nəzər salaq:

Əgər həqiqətən bugünkü elm sadəcə metodoloji naturalizm və ya ateizm ilə məhdudlaşdırılsrsa, və bu cür məhdudlaşdırma elmin özünün tələbidirsə, onda ehtiyac duyduğumuz şey şübhəsiz ki, bugünkü elm yox, Tanrıının həyatı yer üzərində yaratdığını, idarə etdiyini müdafiə edən yeni bir elm olmalıdır. Bunun adı istər “təbii olmayan elm”, “yaradılış elmi”, “teistik elm” olsun, necə adlandırırsınızsa adlandırın, müasir həyatın qaynağı ilə bağlı düşündüyümüz zaman ehtiyacımız olan şey xristian düşüncəsinə görə qəbul oluna bilən elm olmalıdır.

Elmin islamiləşdirilməsi tezisinə gəldikdə isə bəziləri bu tezisi elmin bütün xüsusiyyətlərinin islamlaşdırılması kimi anlamışdır ki, bu yanlışdır. Dəqiq riyazi, məntiqi bir hökmü islamiləşdirməkdən əsla söhbət gedə bilməz. Məsələn, hər dəfə suyun yüz dərəcədə qaynaması hadisəsini, yüz dərəcə yox islam dininə görə daha müqəddəs bir rəqəm olan doqquz rəqəmi ilə əvəz etmək kimi şəyər qəsd olunmur. Bu mənadakı elmin əlbəttə ki, islamisi, qeyri-islamisi olmaz. **Elə isə nədir elmin islamiləşdirilməsi?**

Burada qeyd olunmalıdır ki, elmdə sınaq və təcrübələrə əsaslanan, enduksiya metoduya dəqiq və ya dəqiqə yaxın nəticə əldə edən təcübələr, bu müşahidə və təcrübələrdən əvvəlki bəzi ünsürlərdən də aslidir. Bu ünsürlər elmlə, müşahidə və təcrübə ilə məşğul olanın müəyyən bir akademik mühit içərisində yetişmiş olması səbəbilə onların təsirindən qaçalamaşdırılmanı və ya teistləşdirilməni müdafiə edənlər bu məsələ üstündə xüsusiylə durrular. Onlar elmin ideologiya ilə bilavasitə

bağlı və əlaqəli olduğunu vurgulayırlar. Əgər elm sıfır materialistik bir paradigma içərisində aparılırsa onun nəticələrini də əvvəlcədən müəyyənləşdirmək mümkündür. Yəni nəticələri də yəqin ki, materialistcə olacaqdır. Məsələn Plantinqaya görə elm təbiəti etibarilə mütləq mənada ateistik olmaq məcburiyyətində deyil. Ancaq nədənsə elm məhz bu mənada başa düşülməkdədir. Tarixi təkamülü qəbul edən Darwin nəzəriyyəsinin iddiaları, bir yaradanın olduğunu müdafiə edən teist-dini nəzəriyyələrdən daha sağlam deyil. Hər iki nəzəriyyənin kifayət qədər dəllilləri mövcuddur. Ancaq sadəcə təkamül nəzəriyyəsini elmi qəbul edib, digər(lər)ini qeyri-elmi saymaq elmi bir üslüb səbəbilə deyil, ideoloji səbəbdən irəli gəlir.

Qərbli elm anlayışı materializm, naturalizm, humanizm, sekulyarizm, dualizm, pozitivizm kimi terminlərdən biri və yaxud bir neçəsi ilə birlikdə əlaqəlidir. Onlardan qurtulması mümkün deyil. “Elmin islamiləşdirilməsi” demək də bu cür “izm”lərdən təmizlənməsi deməkdir. Çünkü bütün islam dünyasının təhsil verən müəssisələrindəki elmin mahiyyəti, qərb sivilizasiyasının və mədəniyyətinin xüsusiyyətlərinə görə biçilmiş elmi həqiqətlərdən ibarətdir. Beləliklə görüləcək ilk iş qərbin elmi terminologiyasından xilas olmaqdır. Ondan sonra görüləcək iş, bu mənaların islami terminologiya və bilgi nəzəriyyələri içərisində yenidən yоgrulmasıdır. Bunun üçün də islam tarixinin və mədəniyyətinin dərindən araşdırılması və elmin islami prinsiplərə uyğun tərtib olunması zəruridir. Üçüncü bir məsələ isə elmin sadəcə elm üçün, elm adına ələ alınması deyil, əxlaqi, sosial və hüquqi məsuliyyətləri ilə birlikdə ələ alınmasıdır.

Yuxarıdakı təkliflərdən də görüldüyü kimi, aləmi Allahın əsəri olaraq görmək, aləmdəki iradəni kəşf etmək və bütün dünyani vahid bir sistem içərisində dəyərləndirmək islami bilgininin əsas xüsusiyyətinə çevriləlidir...

Məsnəvidən

Bağ sahibi və oğru

Bir adam başqasının bağçasındaki ağacın başına çıxmış, şiddetlə budaqları silkələyir, meyvələri yerə tökürdü. Bağın sahibi gəlib:

“- Ay alçaq!” dedi. “Allahdan utanmırısan? Bu nə hərəkətdir?”

Oğru belə cavab verdi:

“- Allahın bağından Allahın bəndəsi, Allahın ehsan etdiyi xurmaları yeyirsə sən niyə onu qınayırsan, zəngin olan Allahın ehsanını niyə qısqanırsan?”

Bağ sahibi xidmətçisini çağıraraq:

“- O kəndiri bura gətir, bu sərsərinin cavabını verəcəyəm” -dedi.

Bağ sahibi xidmətçinin gətirdiyi kəndirlə oğrunu möhkəmcə ağaca bağladı. Belinə, ayaqlarına vuraraq onu yaxşıca kötəkləməyə başladı. Oğru çığır-bağır salmağa başladı:

“- Ay insafsız, Allahdan utan, bu günahsız bəndəni döyüb-öldürürsən, ayib deyimli?”

Bağ sahibi cavab verdi:

“- Allahın bir bəndəsi, başqa bir bəndəsini Allahın çomağıyla yaxşıca əzişdirir. Çomaq da Allahın, bel də, yan da. Mən ancaq Onun qulu və səbəbkaram.”

Qoçu uğurlanan adam

Bir kişinin qoçu vardı. Boynuna ip bağlayıb ardınca aparırdı. Bir oğru gəlib ipi kəsdi və qoçu apardı. Kişi qoçun hara aparıldığını öyrənmək üçün sağa-sola qaçmağa başladı. Oğru izlənildiyini hiss edib, bir quyunun başında:

- Ay aman! -deyərək fəryad etməyə başladı. Qoçun sahibi soruşdu:

- Ustad, niyə fəryad edirsən? Oğru cavab verdi:

- Qızıl kisəm quyuya düşdü. Çıxara bilsən beşdə birini sənə verərəm. Torbadakı yüz qızılın beşdə birinə sahib olarsan.

Qoçun yiyesi öz-özünə belə dedi:

- Bu qədər qızıl tam on qoçun qiyəməti edir. Bir qapı bağlandısa, on qapı açıldı. Bir qoç getdişə, Allah bir qoçun əvəzinə bir dəvə ehsan etdi. Sonra da paltarını soyunub quyuya düşdü. Oğru da dərhal adamın patlarlarını götürüb qaçıdı.

Məni də eşşək sayarlarsa?

Bir nəfər qaçıb bir evə sıçındı. Qorxudan rəngi sapsarı kəsilmiş, dodaqları göyərmişdi. Ev sahibi soruşdu:

- Ay əmioğlu nə oldu, niyə qaçırsan? Rəngin niyə saralıb?

Adam dedi ki:

“- Zalim padşahı əyləndirmək üçün bu gün yollarda nə qədər eşşək varsa hamısını tutub aparırlar.”

Ev sahibi:

“- Yaxşı, ay əmioğlu, eşşəkləri tutub aparırlar, bundan sən niyə narahatsan ki? Sən ki, eşşək deyilsən.” –dedi.

Qaçan adam belə cavab verdi:

“- Bu işə elə möhkəm, elə canfəşanlıqla girişiblər ki, məni də eşşək bilib tutacaqlarından qorxuram. Eşşək tutmağa başları elə qarışib ki, artıq heç bir şeyi hiss etmirlər. Heç nəyi anlamayan adamlar başımıza keçərsə, eşşək sahibini də eşşək adı ilə tutub aparmazlarmı!?”

Karvan gözətçisinin fəryadı

Karvan gözətçisi yuxuya getmişdi. Oğru gəlib karvanı soydu. Aldığı mallar çox olduğu üçün hamısını bir quyu qazib basdırıldı. Səhər tezdən kavrandaqlar oyanıb gördülər ki, bütün malları, gümüşləri oğurlanıb. Tez kavran gözətçisinin yanına gedib ondan soruşdular:

- Bizim mallarımız hani? Tez ol, cavab ver!

Gözətçi belə cavab verdi:

- Gecə oğrular gəldi. Gözümün önündə hər şeyi götürüb apardılar.

Camaat söylənməyə başladı:

- Ay müqəvvə, bəs sən nə etdin?

Gözətçi cavab verdi:

- Axi mən nə edə bilərdim? Mən tək, onlarsa bir ordu.

Camaat:

- Başa düşdük, gücün çatmadı. Heç olmazsa “Qalxın! Soyğun var!” deyə bağırı da bilməzdinmi?

Gözətçi bu suala da belə cavab verdi:

- Bağırmak istədim, amma onlar mənə qılinc, xəncər göstərib “Sus, yoxsa səni öldürərik!” demək istədilər. Mən də qorxumdan ağızımı aça bilmədim. Hətta nəfəsim də kəsilmişdi. İcazə versəniz indi var gücümüzə bağırmak istəyirəm. İstəyirsinzsə bütün səsimlə fəryad edim.

Ömür bir sərmayədir. Sərmayə əldən getdikdən sonra istədiyin qədər bağırib-fəryad etsən də, artıq gecdir. Unutmayaq ki, düşünüb təfakkür etmək üçün bizə kifayət qədər ömür bəxş edilmişdir.

GƏNCLƏRİ ELƏ TƏRBİYƏLƏNDİRİMƏLİYİK Kİ, GƏLƏCƏKDƏ FƏXRİMİZ OLSUNLAR

İrfan: Türkiyədən uzaqda, qürbət eldə, Allah yolunda xidmət edərkən şəhadət şərbətini içən oğul atası olmaq sizə hansı hisləri verir?

Hasan Yeter: Oğlumun vəfati bizi heyfələndirmədi. İlk növbədə qeyd edim ki, qədərə inanan bir insanın “övladım niyə gənc yaşında vəfat etdi, niyə belə oldu” və s. kimi düşüncələrə qapılması doğru deyil. Ona görə də mən Hafız Emin balamın vəfat xəbərini alıqda anasına və bacısına dedim: “Bu bir həqiqətdir ki, ölüm heç kimə xəbər verərək gəlməz. İstər ağlayın, istər sızlayın, ancaq bunu bilin ki, Emin balamız bu gecə qardaş ölkə olan Azərbaycanda bir yol qəzası nəticəsində vəfat edib. Bizim vəzifəmiz Allaha təvəkkül etməkdir. Qalxın dəstəməz alıb iki rükət namaz qilaq və onun üçün Quran oxuyaq.” Elə də etdik.

Emin də sağlığında ölümündən çox bəhs edərdi. Hətta bəzən anasına vəsiyyət edərək deyərdi ki, “Anacan, mən öləndə evə gələnlər ağlamasınlar, arxamca çığırıb-bağırmasınlar. Əgər məni çox istəyirlərsə

Qardaş Türkiyə Cumhuriyyətindən Azərbaycana xidmət üçün gelən və 1999-cu ilin mart ayında avtomobil qəzasında vəfat edən Emin Kürşət Yeterin atası və qardaşı bu ilin aprel ayında Azərbaycanı ziyarət etdilər. Onlardan aldığımız müsahibəni sizə təqdim edirik.

Fatihə oxusunlar, Quran oxusunlar, salavat gətirsinlər.” Əlbəttə ölüm acı bir hadisədir, ağlamamaq mümkün deyil. Ancaq oğlu-muzun vəsiyyətini nəzərə alaraq mümkün qədər önun istədiyi şəkildə qarşılaşıq ölüm xəbərini.

İrfan: -Hasan bəy, oğlunuzu vəfatından əvvəl ən son nə zaman görmüşdünüz?

Hasan Yeter: -Sonuncudəfə ölümündən 6 ay əvvəl görüşmüştük. Tətilə gəlmışdı. 15 gün evdə qaldıqdan sonra “işim çoxdur, tez qayıtmalyam” dedi və getdi. Bundan 6 ay sonra vəfat xəbəri gəldi. Büyüklərimizin də məsləhəti ilə Əliabadda dəfn edildi. Çox hörmətli bir böyükümüz mənə dedi ki, sizin oğlunuz 1400 il əvvəl Musab bin Ümeyrin Mədinədə etdiyi xidməti yerinə yetirdi, biz arzu edərdik ki, o, vəfat etdiyi yerdə dəfn edilsin. Biz də razılaşdıq. Beləcə o, Əliabadlı Musab oldu.

İrfan: - Hasan bəy, bir ata olaraq Hafız Emini necə görürdünüz?

Hasan Yeter: - Onun xarakterində çox fərqli xüsuslar vardı. Emin özünü sevdir-

məyi bacaran insan idi. Onun cövhərindəki mənəviyyat ətrafindakı insanlara hər zaman əks edirdi. Emin qısa ömrünü çox fərqli bir insan olaraq yaşadı.

İrfan: - Qardaşınızın timsalında necə bir müsəlman görürdünüz?

Serhat Yeter: - Qardaşım özünü tamamən xidmətə həsr etmişdi. Bu, uşaqlığından ölümüne qədər davam etdi. O, Azərbaycana din xidmətinə gəlməyi özü istədi və onu göndərə biləcək adamlarla görüşərək buna nail oldu. İlk dəfə gəldikdə Universitetin 2-ci kursunda oxuyurdu və yay tətilini burada xidmət edərək keçirdi. Beləliklə bu xidmət hər yay tətilində davam etdi. Hətta bir ara təhsilini donduraraq burada xidmətə davam etmək istəyirdi. Ancaq atamın təkidi ilə geri döñərək təhsilini tamamladı. Bunu da yalnız atamın sözünü yerə salmamaq və onu incitməmək üçün etdi.

Biz sima olaraq bir-birimizə oxşasaq da xarakter olaraq o, daha fərqli idi. 1999-cu ildə məlum zəlzələ zamanı gecə təlaşla yataqdan qalxdıq. Onun ilk işi ayət-əlkursi oxumaq oldu. Qardaş, nə oldu, deyə soruşdum. Zəlzələdir, qalx ayət-əl-kürsini oxu dedi. O, daima ibadət həyəcanı içində idi. Biz uşaqlıqda qardaşımızla birlikdə evin ibadət üçün ayrılmış otağında qalırdıq. Bununla da sanki həmişə etikafda idik.

Qardaşım ədəbiyyata və tarixə çox maraqlı idi. Yaxşı bir xidmət adamı olmaq üçün qarşısına üç hədəf qoymuşdu: "Mən ya ilahiyyatçı, ya tarixçi, ya da ədəbiyyatçı olacağam. Çünkü bunlarla din daha yaxşı izah olunur." deyirdi.

İrfan: - Bildiyimizə görə mərhum Emin Yeter hər işini plan və program çərçivəsində görərmiş. Sabahın planını bir gün əvvəldən tutarmış. Əslində bu işi hər gün davamlı olaraq etmək o qədər də asan məsələ deyil. Xüsusilə bugünkü gəncləri üçün nümunə ola biləcək bu işi necə bacarırdı?

Serhat Yeter: - Mən həmişə onun cibində qeyd kağızları daşıdığını görmüşəm.

Biz böyük mədəniyyətə sahib olan millətik. Ona görə tarixi köklərimizə bağlı qalmalı, gəncliyi doğru istiqamətləndirməliyik. Gəncləri elə tərbiyələndirməliyik ki, gələcəkdə fəxrimiz olsunlar.

Deyək ki, oturub söhbət edirik və birdən onun ağlına bir şey gəlir, dərhal kağız çıxarıb qeyd edirdi. Sonra da axşam oturub baxardı. Əgər xatire dəftərinə yazacaqdısa ondan istifadə edərdi, eyni zamanda sabahın programını bu cür hazırlmış olardı. Bu misal hər bir gəncə nümunə ola bilər mənçə. Xüsusilə indiki dövrdə texniki cihazların, cib telefonlarının inkişafından çox faydalanaşmaq olar. Artıq kağız qələm gəzdirməyə də bir o qədər ehtiyac yoxdur. Lazım gəldikdə cib telefonunun qeydlər bölməsinə istədiyimizi yaza bilərik. Yenə bir misal verim: Mərhüm kiminlə görüşsə, tanış olsa onun adını bir yerə yazardı və sonra daha asan xatırlayardı. Mən isə bir dəfə gördüğüm adının adını çox vaxt xatırlaya bilmirdim.

Yazlarında özünü hesaba çəkməyi bacarırdı, nöqsanlarını düzəltmək üçün özünü tənqid edərdi. Bu da gənclər üçün iibrət alınacaq bir xüsusudur. Bəzən yazardı: "Mən filan, filan işi etməliyəm, amma edə

bilmirəm.” Məs; bir yazısında “çox danışram” deyə vurğulamışdı. Belə misallar çoxdur, hamısını sayaraq vaxtinzi almaq istəməzdəm. “Mən bir...” başlıqlı yazısı vardi. Mən bir ilahiyyatçıyam, mən birtələbəyəm, mən bir dostam və s. vəzifələrini yazaraq qarşısında da nöqsanlarını qeyd etmişdi.

İrfan: - Vəqf malı xüsusunda çox həssas olduğunu eşitdik və bunu görənlərimiz oldu. Bu haqda nə deyərdiniz?

Serhat Yeter: - Hz. Ömərin məşhur bir misali var: Xəlifəlik illərində evində iki qəndil varmış: biri şəxsi, digəri isə beytülmala aid. Dövlət işlərini beytülmala aid olan qəndilin işığında, şəxsi işlərini isə öz qəndilinin işığında görərdi. Bu misal hamımıza nümunə olmalıdır. Emin Yeter də bu istiqamətdə hər zaman islam böyükərini örnək alaraq yetişdi. Vəqf malına önəm verdiyi qədər eyni zamanda dünya malına qarşı da qənaət sahibi idi. Başqalarından seçilmək istəməzdi. Bir dəfə evinə bəzi əşyaları almasını tapşırdım. Dedi ki, “Mən alaram, amma Əliabadda bir çox qardaşlarımızın bunu almağa imkanı yoxdur axı.”

İrfan: - O, sizin böyük qardaşınız id. Dediiniz kimi, həyatda ikən bir çox işdə

sizə nümunə oldu. Bəs vəfatından sonra həyatınıza nə kimi təsirləri oldu, sizi necə istiqamətləndirdi?

Serhat Yeter: - İlk növbədə qeyd edim ki, onun vəfatından sonra ən azı altı ay, hər addımda onu düşündüm. Küçədə gedərkən, bir hadisə ilə qarşılaşarkən “onunla burdan keçmişdik”, “burda filankəslə söhbət etmişdik” və s. kimi duyğular yaşadım. Sonralar da eyni duğular yaşadım. Məs: 2002-ci ildə Futbol üzrə Dünya çempionatında Türkiyə 3-cü yerə çıxdıqda öz-özümə “o da sağ olsa birlikdə izləyərdik” deyə düşündüm. Amma ilk vaxtlar bu kimi duyğular daha çox yaşanırdı.

Onun vəfatından sonra bir çox dostlarımız, onun yoldaşları, tələbələri, müəllim kollektivi onun yazdığı gündəliklərin, notların bir yerə toplanmasını istəyirdilər. O zaman kompyuter yeni-yeni populyarlaşırıldı. İnsanlar kompyuterə hansı proqramları yükleyəcəklərini və s. kimi xüsusları bir o qədər də bilmirdilər. Bu sahədə faydalı olacağını düşünərək Yeter 2001-2002 CD-lərini hazırladım. İçərisində Eminin şəkilləri, qeydləri, gündəlikləri ilə yanaşı bir sıra kiçik proqramlar, şəkillər, lazımlı biliklər və s. əlavə etdim. Bu sayədə özüm də çox şey öyrənmiş oldum. Bu, işin zahiri tərəfi, bir də mənəvi tərəfi var ki, o mənada da nəfsimi hesaba çəkdim, qarşıma yeni planlar qoymurdum.

İrfan: - Son olaraq nə deyərdiniz?

- Son olaraq qeyd edək ki, onun bütün təqdirəlayıq davranışları islamın gözəlliyyindən irəli gəlirdi. Biz böyük mədəniyyətə sahib olan millətik. Ona görə tarixi köklərimizə bağlı qalmalı, gəncliyi doğru istiqamətləndirməliyik. Gəncləri elə tərbiyələndirməliyik ki, gələcəkdə fəxrimiz olsunlar.

İrfan: - Belə gözəl reportajdan dolayı sizə minnətdarlığımızı bildirir, mərhum Emin Yeterə Allahdan rəhmət diləyirik.

NAMAZDAN OĞURLAMAQ

“Dinin dirəyi” hesab edilən namaz eyni zamanda ibadətlərin tacıdır. Onun məhz bu mövqeyi, kifayət edir ki, haqqında çox bəhs edilsin. Namazla bağlı sözaçılacaqmövzulardan biri də Həzrət Peyğəmbərin namazı yarımcıq yerinə yetirənlərə xəbərdarlıq mahiyyətində söylədiyi aşağıdakı hədisidir:

Abdullah bin Muğaffəl (r.a) belə rəvayət edir:

Rəsulullah (s.ə.s): “Oğruların ən pisi namazından oğurlayan kəsdir” dedi. Əshab soruşdu?

- İnsanlar namazlarından necə oğurlaya bilər? Hz. Peyğəmbər belə cavab verdi:

- Rüku və səcdələrini tam yerinə yetirməyərək... (Ə. Hənbəl, Müsnəd, 3/70; Təbərani, Mucəmus-Sağir, 1/320.)

Bu hədis həmçinin namazda *tədili-ərkanın* əhəmiyyətinə nəzərləri cəlbdir. Belə ki, *tədili-ərkan*, qiyamda ikən dik durmaq, rükuda ikən düz durmaq və rükuda “Sübhanə Rabbiyəl-Azim” təsbihini təsbih ədası ilə teləsməyərək üç dəfə təkrarlamaq, rükudan qalxdıqdan sonra səcdəyə getmədən əvvəl beli təkrar dik vəziyyətə gətirmək və bu halda “sübhanallah” deyəcək qədər gözləmək, səcdədə yenə təsbih ədası ilə “Sübhanə Rabbiyəl-Azim” təsbihini bir-birinə qarışdırmadan üç dəfə təkrarlamaq və iki səcdə arasında da “sübhanallah” deyəcək qədər gözləməkdir. Yəni, namazın rüknlarını

Kainatın yaradən qarşısında namünasib bir vəziyyət əlbəttə qəbul edilə bilməz. Bizdən vəzifədə və rütbədə üstün olanların qarşısında nalayıq bir hərəkət və ya davranışa yol vermədiyimiz halda Allaha qarşı qüsurlu davranışmaq, ədəb-ərkəni tərk etmək, riyakarlıq və şirkə aparan bir hal hesab edilmişdir.

aramla və haqqını verərək yerinə yetirməkdir. Məhz buna görədir ki, bəzi məzhəblərdə buna (*tədili-ərkana*) riayət etməyənlərin namazını yenidən qılmasına, bəzilərində isə səhv (yanılma) səcdəsi ilə namazını tamamlamasına hökm vermişdirlər. Bu baxımdan namazda *tədili-ərkanı* riayət, bəzilərinə görə fərz, bəzilərinə görə vacibdir.

Kainatın yaradən qarşısında namünasib bir vəziyyət əlbəttə qəbul edilə bilməz. Bizdən vəzifədə və rütbədə üstün olanların qarşısında nalayıq bir hərəkət və ya davranışa yol vermədiyimiz halda Allaha qarşı qüsurlu davranışmaq, ədəb-ərkəni tərk etmək, riyakarlıq və şirkə aparan bir hal hesab edilmişdir.

Namaz bir baxımdan, ilahi hüzurda Onunla həmhal olmaq məqamıdır. “Möminin meracı” hesab edilən bu ibadət əsnasında özünü namazda hiss etməyənlər əlbəttə hələ də pilələrin başındadır ki, oraya yüksəlməmişlər. Belələrinin Onunla həmhal olması qeyri-mümkündür.

Bu baxımdan namaz kimi bir ibadətə vaxt ayırdığı halda onu əskik qılaraq, savabından ya məhrum olan, ya da əskik alan kəslər əlbəttə öz qazancına xəyanət etmiş olar. Öz əli ilə savabından kəsərək axirətinin ən qiymətli sərmayəsini itirən, əlbəttə özündən oğurlayan, namazından oğurlayan kəslərdir.

Həzrət Peyğəmbərə məhəbbətlə tabe olmaq

Sevimli Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-i ona bəslədiyimiz eşq nisbətində və ona yaxınlaşa bildiyimiz ölçüdə tanıya bilərik. Çünkü aşiq ilə məşuq arasında eşqin səviyyəsi qədər bir hissiyyat oxşarlığı yaşanır.

Dinin eşq, vəcd və ləzzət ilə yaşana bilməsi üçün Quran və Sünnənin həyatın hər mərhələsini əhatə etməsi zəruridir. Belə bir ruhani təkamül üçün ən mühüm səbəb qəlbin “məhəbbət” ilə dolmasıdır. Çünkü məhəbbətdən itaət və fədakarlıq doğar. Könüllər arasındaki mənəvi cərəyan xətti, ancaq məhəbbət sayəsində təsis edilə bilər.

Səhabəyi-kiramdan Ənəs bin Malik nəql edir: Rəsulullah (s.ə.s)-in yanına bir nəfər gəldi və: “- Ya Rəsulallah, qiyamət nə zaman qopacaq?” deyə soruşdu. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) onun sualına sualla cavab verdi:

“- *Sən qiyamət üçün nə hazırlamışan?*”

“- Allah və Rəsulunun məhəbbətini!”

Bu cavabdan sonra Peyğəmbərimiz belə buyurdu:

“- *Elə isə sən, sevdiyinlə bərabər olacaqsan!*”

Ənəs (r.a) bu rəvayətə əlavə olaraq deyir ki:

“İslama gəlməkdən başqa heç bir söz bizi Allah Rəsulu (s.ə.s)-in: “*Elə isə sən, sevdiyinlə bərabər olacaqsan!*” sözü qədər sevindirməmişdir. Mən də Allahi və Rəsulunu, Əbu Bəkri və Əməri sevirəm. Hər nə qədər onların etdiklərini edə bilməsəm də onlarla bərabər olmayı ümidi edirəm.” (Müslim, Birr, 163)

Sevimli Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-i ona bəslədiyimiz eşq nisbətində və ona yaxınlaşa bildiyimiz ölçüdə tanıya bilərik. Çünkü aşiq ilə məşuq arasında eşqin səviyyəsi qədər bir hissiyyat oxşarlığı yaşanır. “İnsan sevdiyi ilə bərabərdir.” (Buxari, Ədəb, 96) hədisi-şərifin də bu qəlbi bərabərliyi ifadə edir. Yəni

sevən, sevdiyi nisbətdə sevdiyinə oxşamağa, onun şəxsiyyətindən pay almağa başlayar. Rəsulullah (s.ə.s)-dən ala biləcəyimiz ən mühüm mənəvi təhsil iç dünyamızı onun könlündəki hissiyyat ilə həmhal edə bilməkdir.

HƏZRƏT ƏBU BƏKRİN KÖNÜL GÖZÜ İLƏ...

Məhəbbətin zirvəyə yüksəlməsi nəticəsində həqiqi dostluq meydana gəlir. Bəşər içində Peyğəmbərimiz (s.ə.s) ilə həqiqi dostluğun zirvəsi şübhəsiz ki, Həzrət Əbu Bəkr (r.a)-a aiddir. Həzrət Siddiq, Peyğəmbərimiz (s.ə.s) ilə qəlbən bərabər olmayı ən zirvə nöqtəyə çatdırıldığı üçün malını, canını ona fəda etmişdi. Onun yolunda cani-dildən fədakarlıq edə bilməyi özü üçün ən böyük səadət bilmışdı. O, belə buyururdu:

“Mənə dünyadan üç şey sevdirildi:
1. Rəsulullah (s.ə.s)-in üzünə baxmaq,
2. Qızımın onun xanımı olması,
3. Malımı onun yolunda xərcləmək.”

Yəni Həzrət Əbu Bəkrin hər şeyini Allah və Rəsulunun yolunda sərf etməsi onun iman ləzzətini zirvəyə yüksəltdi. Həmçinin Əbu Bəkr (r.a) Peyğəmbərimiz (s.ə.s) ilə elə bir rəbitə halında idi ki, onu vəfatından sonra da hər an könlündə yaşıdır, sanki onun nəfəsini hiss edib, başqalarına da hiss etdirirdi. Onun

Sevimli Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-ə sağılığında edilən hücumlar fərqli şəkil və metodlarla küfrün kirli əli və zəhər qusan dili ilə günümüzdə də görünməkdədir. Vaxtilə səhabə nəslinin canları ilə Allah Rəsuluna sıpər olmaları bu gün bizim üçün Peyğəmbərimizin müqəddəs mirasına sahib çıxmə xüsusunda göstərəcəyimiz həssasiyyəti ifadə edir.

bu halına misal olan bir hadisəni Əbu Hüreyrə (r.a) belə nəql edir:

“Bir gün Əbu Bəkr (r.a) minbərə çıxdı və:

“- Bilirsiniz ki, Rəsulullah (s.ə.s) indi mənim durduğum kimi keçən il sizin aranızda durmuşdu.” dedi. Sonra gözləri doldu. Bir müddət sonra sözlərini təkrar etdi, ancaq yenə qəhərləndi. Üçüncü dəfə də sözlərini təkrar etdi, yenə də özünü saxlaya bilməyib ağladı.” (Bax: Tirmizi, Dəavat, 105)

Məhz bu eşq sahibinin Peyğəmbərimiz (s.ə.s) ilə qəlbən bərabər olduğunu bilən arif könüllər də hər fürsətdən istifadə edərək mənən ondan faydalanağa çalışıar, Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in xatirələrilə ona olan həsrətlərini bir az da olsa təskinləşdirərdilər.

Əshabi-kiramdan Bəra bin Azib (r.a) atasının hər fürsətdə Allah Rəsuluna aid bir xatirəni dinləyə bilmə həvəsini belə nəql edir:

“Əbu Bəkr (r.a) atamdan bir palan aldı və onu evlərinə qədər aparmasını xahiş etdi. Atam isə:

“- Xeyr! Müşriklər sizin arxanızca düşdüyü bir vaxtda Rəsulullah (s.ə.s) ilə Məkkədən Mədinəyə necə hicrət etdiyinizi danışmasan, aparmaram” -dedi. Əbu Bəkr (r.a) da hicrət yolçuluqlarını danışdı.” (Bax: Buxarı, Əshabun-Nəbi, 2; Əhməd, I, 2)

Həmçinin Həzrət Əbu Bəkrin bu sözləri Peyğəmbərimiz (s.ə.s) ilə qəlbən bərabərlik üfüqünü nə gözəl əks etdirir.

“Rəsulullah (s.ə.s)-i sevmək riyazət və mücahidədən, Allah yolunda qılinc çalmaqdan daha üstündür.” (Bağdadi, Tarixu Bağdad, VII, 161)

Bunun saysız misallarına Bədir, Uhud və Xəndək savaşlarında rast gəlinmişdir.

CAN-DILDƏN MƏHƏBBƏT...

Əshabi-kiram Rəsulullah (s.ə.s)-ə məhəbbətdə elə zirvəyə yüksəldilər ki, bütün varlığını onun yolunda fəda etməyi hər şeydən üstün tutdular. Bunun ən gözəl misallarından bir neçəsi Uhud döyüşü günü islam ordusunda bir anlıq meydana gələn qarışılıq əsnasında yaşanmışdı. Meydana gələn qarışılığı fürsət bilən bir qrup müşrik sərf Allah Rəsulunu hədəf alaraq şiddətli bir hücum keçdi. Mühacir və Ənsardan bir çox səhabə Allah Rəsulunu qorumaq üçün onun ətrafına yiğişdilar və lazımlı gələrsə bu yolda oləcəklərinə söz verərək Peyğəmbərimizə:

“- Üzümüz üzünüñ öndənə sıpər, vücadumuz sənin vücduduna fədadır! Allahın salamı hər zaman sənin üzərinə olsun! Biz heç vaxt sənin yanından ayrılmarıq.” dedilər. Bu yolda var gücləri ilə son nəfəslərinə qədər döyüşdülər. (İbn Sad, II, 46; Vəqidi, I, 240)

Əbu Talha (r.a) yayını çox sərt çəkən bir oxçu idi. Uhud döyüşü günü iman həyəcanı ilə döyüşərkən əlində iki-üç yay qırılmışdı. Allah Rəsulu (s.ə.s) gördüyü hər kəsə:

“Ox kamanını Əbu Talhaya ver!” deyirdi. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) onun arxasından

müşriklərə baxmaq üçün başını çıxardıqda Əbu Talha:

“- Atam-anam sənə fəda olsun, ya Rəsulallah! Başını qldırma! Müşrik oxlarının sənə dəyməsindən qorxuram. Mənim sinəm sənə sıpər olsun. Sənə toxunacaq ox mənə dəysin!” dedi. (Buxari, Məğazi, 18)

Sad bin Əbi Vaqqas (r.a) da Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-inyanında duraraq müşriklərin üzərinə ox yağıdırırdı. Varlıq Nuru Peyğəmbərimiz də Sadın bu fədakarlığı qarşısında:

“- At, ey Sad! Atam və anam sənə fəda olsun!” buyururdu. Bu sözləri eşidən Həzərət Əli (r.a) qibə edərək belə demişdi:

“Mən, Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in Saddan başqa heç kimə “Atam və anam sənə fəda olsun!” dediyini eşitmədim.” (Tirmizi, Ədəb, 61, Mənaqib, 26; Əhməd, I, 92)

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) Uhud döyüşündən sonra çox sevdiyi səhabələrindən Sad bin Rəbinin halının xüsusi silə soruşmuş, əshabından bir nəfəri döyüş meydانına göndərərək onu axtarmağı əmr etmişdi. Səhabə, Həzərət Sadı nə qədər axtarsa da tapa bilmədi. Geri dönmək istəyirdi ki, son bir ümidi:

“- Ey Sad! Məni Rəsulullah (s.ə.s) göndərdi. O, sənin sağ qaldığını və ya şəhid olduğunu öyrənmək üçün məni buraya göndərdi.” deyə səsləndi.

Elə bu vaxt son anlarını yaşayın və cavab verməyə taqəti qalmayan Sad (r.a) onu Rəsulullah (s.ə.s)-in soruşduğunu eşidərək bütün gücünü topladı və:

“- Mən artıq ölünlər arasındayam!” deyə bildi. Dərhal Həzərət Sadın yanına qaçan

Peyğəmbərlər dünyəvi bir miras qoymazlar. Rəsulullah (s.ə.s)-dən ümmətinə qalan əsl miras onun nümunəvi şəxsiyyəti və təqvasıdır. Onun ən böyük əmanəti də Qurani-Kərim və Sünneyi-Səniyyədir.

səhabə onun vücudunun qılınc zərbələri ilə dəlik-deşik vəziyyətə salındığını gördü. Və ondan ancaq piçilti halında bu sözləri eşitdi:

“- Vallah, gözləriniz açılıb-yumulduğu müddətdə Rəsulullah (s.ə.s)-i düşmənlərdən qorumasınız və beləcə onun başına bir müsibət gəlməsinə fürsət versəniz, sizin üçün Allah qatunda irəli sürüləcək heç bir bəhanə olmayacaq!” (Muvatta, Cihad, 41; Hakim, III, 221/4906; İbn Hisam, III, 47)

Sevimli Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-ə sağlığında edilən hücumlar fərqli şəkil və metodlarla küfrün kirli əli və zəhər qusan dili ilə günümüzdə də görünməkdədir. Vaxtilə səhabə nəslinin canları ilə Allah Rəsuluna sıpər olmaları bu gün bizim üçün Peyğəmbərimizin müqəddəs mirasına sahib çıxma xüsusunda göstərəcəyimiz həssasiyyəti ifadə edir. Bu həssasiyyət ümmətinə Məhəmmədin borcudur.

Unutmayaq ki, Peyğəmbərlər dünyəvi bir miras qoymazlar. Rəsulullah (s.ə.s)-dən ümmətinə qalan əsl miras onun nümunəvi şəxsiyyəti və təqvasıdır. Onun ən böyük əmanəti də Qurani-Kərim və Sünneyi-Səniyyədir. Bu miras və əmanətə sahib çıxmaq onun əxlaqına bütürərək təqva həyatı yaşamaq və onu hər zaman və məkanda layiqincə təmsil etməklə mümkündür. Bu halın bizim üçün bir təqva imtahani olduğunu unutmamaq lazımdır.

Rəsulullah (s.ə.s)-in ruhunda ümmətinin dərdi ilə sanki bir məhşər qaynayırdı. Onun həyatı boyunca bəşəriyyətin qurtuluşu üçün çırpinması vəfatından sonra da qəbrində, ilk

O, daima ümmətinə məhəbbət bəxş etdi. Dərdlilərin dərd ortağı oldu. Möhtacların yanında oldu. Beləcə Allahın lütfü ilə onu canından artıq sevən bir səhabə toplumu meydana gəldi.

Sur üfürülənə qədər ümməti üçün Rəbbinə yalvarması qarşısında ona təşəkkür hissəleri ilə dolmayacaq bir vicdan düşünülə bilməz.

O, daima ümmətinə məhəbbət bəxş etdi. Dərdlilərin dərd ortağı oldu. Möhtacların yanında oldu. Beləcə Allahın lütfü ilə onu canından artıq sevən bir səhabə toplumu meydana gəldi.

Bizə onun bu alicənablığından gələn mesaj budur: **“Müşkülüñü həll etdiyimiz insan və məhəbbət bəxş etdiyimiz cəmiyyət bizimdir.”**

Məhz belə bir məhəbbət iqlimində yetişən əshabın Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-ə “Atamanam, canın sənə fəda olsun, ya Rəsulallah” deyərək canlarını fəda etmələri onlar üçün ən böyük ləzzət halına gəlmişdir. Bu halın saysız misallarından biri də Raci hadisəsində yaşanmışdır.

Allah Rəsulu (s.ə.s) islami öyrətmək üçün ətraf qəbilələrə müəllimlər göndərirdi. Adal və Karə qəbilələri də müəllim istəmiş və on nəfərlik bir heyət yola çıxmışdı. Lakin onlar tələyə düşürüldü, müəllimlərdən səkkizi şəhid edildi, ikisi də əsir alındı. Əsir düşən Həzrət Zeyd və Həzrət Hübeyb təslim edildikləri məkkəli müşəriklər tərəfindən şəhid edildi. Şəhid edilmədən əvvəl Həzrət Hübeybə:

“Canının qurtulmasının əvəzinə sənin yerində Peyğəmbərinin olmasını istəyərdinmi?” deyildi. Hübeyb (r.a) bu suali soruşan Əbu Süfyana nifrətlə baxdı və:

“- Mənim, ailəmlə birlikdə olub Peyğəmbərimizin burada olmasını istəmək bir

yana, canımın qurtulmasının əvəzinə Peyğəmbərimin bu an olduğu yerdə ayağına bir tikan batmasına belə, əsla ürəyim razı olmaz!” dedi.

Bu misilsiz məhəbbət mənzərəsi qarşısında sanki quruyub qalan Əbu Süfyan:

“- Heyrət! Mən, dünyada Məhəmmədin əshabının onu sevdikləri qədər bir-birini sevən başqa heç kimsəni görmədim.” dedi. (Vaqidi, I, 360; İbn Sad, II, 56)

Rəsulullah (s.o.s)-in həyatını insaf nəzərləri ilə tədqiq və təhlil edən bir çox qeyri-müsəlman belə, ona olan heyranlıqlarını gizlədə bilməmişlər. Yəziçi Tomas Karayl bu həqiqəti belə etiraf etmişdir:

“Başında tac gəzdirən heç bir imperator öz əli ilə yamadığı xırqəni geyən Həzrət Məhəmməd qədər sevgi və hörmət görməmişdir.”

Peyğəmbərimiz (s.o.s)-i həqiqi mənada tanıyıb ondan layiqilə istifadə etməyin yeganə şərti ona məhəbbət və hörmət göstərməkdir. Bu baxımdan əshabın könlündə də heç bir sevgi Allah və Rəsulullah sevgisinin qarşısına keçməmişdi. Nə mal-mülk, nə övlad, nə də can sevgisi... Çünkü bunların hamısı dünyada qalacaq. Lakin Allah və Rəsulunun sevgisi isə əbədi səadətin könül sərmayəsi olacaqdır.

ALLAHİ SEVİRİNİZSƏ...

Həsən Bəsri həzrətləri nəql edir ki:

“Səhabəyi-kiram Rəsulullah (s.o.s)-ə:

“- Ey Allahın Rəsulu! Biz, Allah təaləniçox

sevirik. Lakin Allahın Zatını həqiqi sevmənin əlamətini də bizə bildirin.” dedilər.

Bu səmimi tələb qarşısında Allah təala: “(Ya Rəsulum!) De: Əgər siz Allahı sevirsinizsə, mənim ardımcı gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayandır, mərhəmətlidir!” ayeyi-kəriməsini nazil etdi.” (Bax: Təbərani, Cəmiul-Bəyan, 6845, 6846)

Yəni bəndəni Allahın məhəbbətinə nail edəcək vasitə Həzrət Peyğəmbər (s.o.s)-dir. Belə ki, Həzrət Peyğəmbərə bəslənən məhəbbət, Allaha məhəbbət; ona itaət, Allaha itaət; ona üsyan isə, Allaha üsyan sayılır.

Alaaddin Konevi həzrətləri Rəsulullah (s.o.s)-ə tabe olmaq və ona hörmət göstərməkdə qüsür etməmək üçün bu xüsusları tələbələrinə şərt qoşmuşdur:

1. Rəsulullah (s.o.s)-in mübarək adı zikr edildikdə salətu-salam götirmək,
2. Qəbri-şərifləri ziyarət edildikdə hüzurunda səsi yüksəltməmək və ədəbi mühafizə etmək,
3. Rəsulullahın harəmi olan Mədineyi-Münəvvərəyə təzim və hörmət göstərmək və Mədineyi-Münəvvərə əhlinə ikram etmək,
4. Rəsulullah (s.o.s)-in mübarək sözləri və əməlləri olaraq bildirilən hər şeyə onun şəninə xələl götirəcək bir söz və ya hərəkətlə qarşılıq verməkdən çəkinmək. Məsələn, Rəsulullah (s.o.s) filan şeyi sevərdi, deyildikdə bizim qəlbimizdə də həmin şeyi sevməyə qarşı bir gözəllik və həvəs hissi oyanmalıdır.

5. Qurani-Kərim və hədisi-şərif kitabla-

“Başında tac gəzdirən
heç bir imperator öz əli ilə
yamadığı xırqəni geyən
Həzrət Məhəmməd
qədər sevgi və hörmət
görməmişdir.”

rının üzərinə hər hansı bir kitab və ya əşya qoymamaq.

6. Allah təalanın və ya Rəsulullah (s.ə.s)-in adlarının yazılılığı bir kağızı atmamaq və cirmamaq. Hətta bütün islami kitablara hörmət göstərmək lazımdır. Bunlar istifadəyə yararsız vəziyyətdədir, ayaqaltı olmayan bir yerə basdırmaq və ya yandırmaq lazımdır.

SALAVATI-ŞƏRİFƏ

Sevən sevdiyini sevgisi nisbətində təqlid edər. Onu könlündən çıxarmaz, dilindən düşürməz. Rəsulullah (s.ə.s) ilə qəlbini yaxınlığın ən mühüm əlaməti onu salavati-şəriflərlə yad etməkdir. Bunun əksi mənəvi xüsran səbəbidir. Necə ki, Hz. Peyğəmbər belə buyurmuşdur:

“Kim yanında adım çəkildiyi halda mənə tam salavati-şərifə gətirməzsə məndən deyildir, mən də ondan deyiləm. Allahım, mənimlə əlaqəsinə davam etdirənlə Sən də əlaqəni davam etdir. Mənimlə əlaqəsinə kəsənlə Sən də əlaqəni kəs!” (Deyləmi, əl-Firdövs, III, 634)

Başqa hədislərində də belə buyurulur:

“Yanında adım çəkildiyi halda mənə salətu-salam gətirməyən kəs xəsis adamdır.” (Tirmizi, Dəavat, 100)

“Kim mənə salətu-salam gətirməyi unudarsa, cənnətin yolunu azar.” (İbn Macə, İqamət, 25)

Salavati-şərifə bu qədər mühümdür. Hətta namaz qıлarkən hər təhiyyatda Rəsulullaha

Bəndəni Allahın məhəbbətinə nail edəcək vasitə Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s)-dir. Belə ki, Həzrət Peyğəmbərə bəslənən məhəbbət, Allaha məhəbbət; ona itaət, Allaha itaət; ona üsyan isə, Allaha üsyan sayılır.

“əs-sələmu aleykə əyyuhən-nəbiyyu və rahmətullahi və bərakətuh” deyərək salam verməklə əmr olunmuşdur. Namaz qıлarkən bəşər övladından birinə salam vermək namazı pozduğu halda Allah təala Rəsuluna salam verməyi namazın vacib bir rüknü qılmışdır.

İmam Qəzali həzrətləri deyir ki:

“Namazın təşəhhündə Peyğəmbər (s.ə.s)-in surətini və kərim şəxsini qəlbində hazır tut! “əs-sələmu aleykə əyyuhən-nəbiyyu və rahmətullahi və bərakətuh” de! Əmin ol ki, sənin salamın Allah Rəsuluna çatır və o, sənə daha gözəl bir cavab ilə qarşılıq verir.” (Ehyayı-ulumiddin, I, 224)

Xalidi Bağdadi həzrətləri Şihab bin Həcər əl-Məkkidən bunları nəql edir:

“Namazda oxunan təhiyyatın “əs-sələmu aleykə” cümləsində Hz. Peyğəmbərə xıtab edilməkdədir. Sanki bu, namaz qılan ümmətindən Rəsulullahı Allahın xəbərdar etməsidir. Bununla da Peyğəmbərimiz namaz qılanların yanında hazır olub qiyamət günü onların lehinə ən fəzilətli əməlləri ilə şahidlik edəcəkdir. Eyni zamanda onu mənən yanımızda olmasını xatırlamaq qəlbimizdə xüsus və mütiliyin artmasına səbəb olur.”¹

Allah təala Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) ilə qəlbini əlaqəmizi daim eyləsin! Onun sünnetini həyatımızın məhvəri halına gətirsin! Həbibinin hörmətinə bizi əfv edib bağışlasın!..

Amin!

1. Məktubatı-Mövlana Xalid, s. 118; Risalətur-Rabitə, s. 225-226

“Şəms” Qadın Birliyinin sədri Hacı Şəfa: Qurani-Kərimə hörmət dədə-babalarımızdan bizə miras qalan bir ənənədir!

İrfan: - Hacı Şəfa xanım, ilk növbədə bu sərginin təşkilatçıları haqda qısa məlumat verərdiniz.

Hacı Şəfa: - “Nur xəzinəsi -17” adlı sərgi “Şəms” Qadın Birliyi tərəfindən təşkil olunmuşdur. Ümumiyyətlə adından da göründüyü kimi artıq 17-ci dəfədir ki, biz belə bir sərgi təşkil edirik. Əvvəllər Bakının müxtəlif yerlərində də: Nizami Muzeyində, İncəsənət Muzeyində, Tarix Muzeyində, eləcə də Şirvanşahlar sarayında dəfələrlə bu sərgini keçirmişik.

İrfan: - Hacı Şəfa xanım, bu, təkcə Quran-Kərim sərgisi deyil, eyni zamanda bi-

zim milli-mənəvi dəyərlərimizin sərgisidir. Sərgidə nümayiş etdirilən kitablar müxtəlif dövrlərə aiddir. Bu kitablar haqda məlumat verərdiniz mümkünənsə!

Hacı Şəfa: - Hal-hazırda bu sərgidə 200-dən artıq kitab nümayiş olunur. Bu kitablar Quran-Kərim və təfsir kitablarıdır. Sərgidə qədim kitablarla yanaşı müasir Quran-Kərimlər də nümayiş olunur. Həmçinin çox nadir əlyazmalar da var. Sərgidə olan ən kiçik həcmli Quran kitabı ölçüsü 1 sm-dir. Dairəvi formada diametri 4 sm olan Quran, səkkiz guşəli, həcmcə kiçik bir Quranı da sərgiyə çıxarmışıq. O

cümlədən vaxtilə Kəngərli ailəsinə aid çox nəfis şəkildə hazırlanan Qurani-Kərim nümayiş olunur ki, bunu bize Naxçıvandan gətiriblər. Sərgidə, Şuşada yaşıyan Vəzirovlar ailəsinə aid Quran da var. O cümlədən sərgidə kitablarla yanaşı üzərində Quran ayəsi yazılmış düyü, lobya da nümayiş olunur.

İrfan: - *Bu Quran kitablarını toplamaq, onları nümayiş etdirmək fikri hardan yaranıb?*

Hacı Şəfa: - Ümumiyyətlə bizim xalqımız hələ Sovet İmperiyasının əsarəti altında olarkən, dinin qadağan olunduğu vaxtlarda belə, evlərinin ən baş tərəfində Qurani-Kərimi saxlamışdır. Qurani-Kərimə hörmət dədə-babalarımızdan bize miras qalan bir ənənədir.

Mən, Respublika Qadınlar Cəmiyyətinin sədr müavini olarkən 90-ci illərin əvvəllərində dəfələrlə cəbhə bölgələrinə

gedirdik. Belə səfərlərin birində yolumuz Şuşaya düşmüşdü. Şuşada Gövhər Ağa məscidinə getdik. Məscidin küncündə bir bağlama vardı. Götürüb baxdıqda Qurani-Kərimin müxtəlif vərəqlərinin olduğunu gördüm və götürdüm. Ondan sonra getdiyim bütün rayonlarda məscidləri gəzib baxımsız halda qalan Qurani-Kərimləri topladım. Bununla da deməkolarki, məndə Qurani-Kərim kolleksiyası yarandı.

İrfan: - *Hacı Şəfa xanım, xalqın sərgiyə olan marağı necədir?*

Hacı Şəfa: - Sərgi aprel ayının 20-də açılıb və ayın sonuna qədər davam edəcək. Ancaq mən deyərdim ki, bu müddət çox azdır. Çünkü sərgiyə maraq çox yüksək səviyyədədir. Hətta sərgiyə gələnlər təkcə azərbaycanlılar deyil. Ölkəmizdə olan müxtəlif dövlətlərin nümayəndələri də sərgiyə böyük maraq göstərirlər.

İrfan: - *Təşəkkür edirik!*

Şeir

Azərbaycan bayrağı

Ramiz QUSARÇAYLI

Şənini vəsf etməyə yetər, qüdrətim, yetər,
Ulduzunu, ayını göydə mələklər öpər,
Hər rəngində “ya qazı, ya şəhid” bir mən bitər,
Sən ey İstiqlalımın əbədiyyət sancağı,-
Azərbaycan bayrağı!

Yağının min hiyləsi kuydən, kələkdən keçər,
Sən sancılan ucalıq min-min ürəkdən keçər,
Dağlar yerindən oynar, daşlar ələkdən keçər,
Göylərin nur yağmuru, yerlərin göy qurşağı,-
Azərbaycan bayrağı!

Sən Arazın, Samurun umuduna bələndin,
Çəni ağlar Göyçənin buluduna bələndin,
Dərbəndin dərd hicqiran sükutuna bələndin
O tayımda Savalan, bu tayımda Şah dağı,-
Azərbaycan bayrağı!

Cəngidə cövlən yerim, cövlanda can yerimsən,
Barışda gül çələngim, savaşda qan yerimsən,
Sən mənim and yerimsən, mənim iman yerimsən,
Dalğalı ləngərlərin yelpiklənən yarpağı,-
Azərbaycan bayrağı!

Sənsən Azadlıq eşqim, sənsən Hürr, -deyəcəyəm,
Ən son nəfəsimdə də sənə şer deyəcəyəm,
Şuşada sən qonduğun daşa pir deyəcəyəm,
Çəkəcəyəm gözümə kölgən düşən torpağı
Azərbaycan bayrağı!!!
Azərbaycan bayrağı!!!

Allaha olan sevginin sırrı

Ötən əsrimizin 92 yaşında yaxın qohumum, görkəmli yazıçımız Nəriman Süleymanovun iki işgizar səfərimdən sonra məndən xəbər aldığı bir sorğunu indi də unuda bilmirəm. İlkin səfərim Təbrizə, ikincisi isə İsvəçrənin Montre və Cenevrə şəhərlərinə idi. Nəriman müəllimin sualı isə belə idi.

- Düzünü de, bu şəhərlərdən hansı daha çox xoşuna gəldi?

Çəkinmədən:

- Təbriz, - deyəndə təəccübünü gizlədə bilmədi.

- Təbrizin saf suyunu, təmiz havasını, ən çoxu isə buranın insanların – türklərin Allaha, dinə-imana böyük sevgisini gördüm, - deyəndə müsahibim bir daha məni “imtahana çəkmədi”...

O vaxtdan nə az, nə də çox, təxminən ömrün 17 baharı keçibdir. İndi yazı masamın üstündə Türk dünyasının din xadimi, kitablarını heyrət və heyranlıqla oxuduğum Osman Nuri Topbaş bəyin “Məhəbbətdeki Sirr” kitabının ingilis dilinə “Allaha olan sevginin sırrı” (“The Secret in the Love for God”) adı ilə tərcümə edilmiş

nəşrini dönə-dönə oxuyub, Azərbaycan türkçəsilə müqayisə aparmaq məramında oldum. İngilis nəşrinə daxil edilmiş 16 ayrı-ayrı bölümdən ibarət, lakin vahid süjet xəttində Allahımıza olan sevginin sirlərini aşıyan edən bu nəşrin dəyərləri çoxdur. Mənə elə gəldi ki, kitabın tərcüməsini mütərcim Selman bəyin ağır zəhmətinin uğuru kimi dəyərləndirmək olar.

Osman bəyin son yazılarının birində məşhur bir rəssamın Həzrət Mövlananın şəklini çəkməyə cəsarət edib 20 vərəqi korlayıb rəsmi alınmadığını görəndə rəssamın dili ilə dediyi sözləri xatırladım:

- Bu dinin vəlisi belədirəsə, kim bilir nə-bisi necə olacaq?!

Müəllifin həm uca Allahımıza, həm də Həzrət Peyğəmbərimizə olan sevgini necə yazıya alıb onu böyük məhəbbətlə oxucuya ərməğan etməsindəki məharət və ustalığının böyüklüğünə qıtbə etdim.

Kitabın ingilis nəşrini oxuyanda istər-istəməz Şərq və Qərbin - İslamlı - Xristianlığın başının tacı olan uca Allahımızın indi iki sivilizasiyasının bir-birinə ya-xınlaşmasında nə dərəcədə böyük rolü olduğunu fikirləşdim. Hətta Şərq və Qərb sözlərini qarşılaşdıranda bu iki sözün hərf-lərindən beşini seçib götürəndə məx-rəcdə “Bəşər” sözünün yaradığını görəndə sevindim.

Kitab müəllifinin Cəlaləddin Ruminin Məsnəvisində buyurduğu sözlərin ingilis tərcüməsində Allaha olan sevginin sərrinin

açılmışında gücünə güvəndim. Həmin məsnəvidə deyildiyi kimi:

Allah buludun qulağına bir sırrıçıldadı, buludun gözlərindən su tuluğu kimi yaş töküldü. Allah gülün qulağına bir sırr söyledi və onu rəng və rayihə səltənəti ilə gözəlləşdirdi. Allah daşa bir sırr söyledi və onu mədən içində əqiq etdi. Allah insana bir sırr verdi və həmin sırrı qoruyanları sonsuzluğa ucaldı.

Allaha olan məhəbbətin sırrı bu fikirdə aşıyan olsa da, müəllifin kitabında bu sırrın görünən və görünməyən cazibədar nəql, şərh və misallarla təqdimatını ingilis oxucusu da təfəkkür edib öyrənə bilər.

Kitabın ingilis nəşrində Məhəmməd Füzulidən Məcnunun məhəbbəti ilə bağlı misraların və nümunənin özəlliyi məni özünə ram etdi. Cöllərdə, səhralarda do-laşan Məcnundan Leylinin evinin harada olduğunu soruşanlara öz ürəyini göstərib buranın Leylinin evi olmasını söyləməsi nə gözəl səslənir. Allaha olan sevgimizin əhatəsində ürəyimizin Allahımızın evi olduğunu məntiqi və həyatı bir məsəl kimi çəkən əsər müəllifi bu sevginin sərrini açmaq üçün oxucuya çox mətləblərin sərrini açmağa cəsarət etmiş və buna nail olmuşdur.

Tikansız qızıl gül, nöqsansız da tərcü-mə əsəri olmur. Ancaq bu ağır və mə-suliyyətli tərcümə işinin öhdəsindən gə-lən mütərcim şüşə altında olan qızıl gülü Qərb oxucusuna göstərməyə müyəssər olmuşdur.

Kitabın ingilis nəşrində Məhəmməd Füzulidən Məcnunun mə-həbbəti ilə bağlı misraların və nümunənin özəlliyi məni özünə ram etdi. Cöllərdə, səhralarda dolaşan Məcnundan Leylinin evinin harada olduğunu soruşanlara öz ürəyini göstərib buranın Leylinin evi olmasını söyləməsi nə gözəl səslənir.

Mənəvi səfalət

İmtahan səhnəsi olan dünya, Al-laha həqiqi bir imanın qələblərdə qələbə çalacağını təmin edən və bu qələbəni hər an acı bir pərişanlığa çevirəcək qüvvələrin Adəm oğlunun varlıq mahiyyətindəki ölüm-dirim savaşına şahidlik etməkdədir. Qəfləti səbəbi ilə mənəviyyatını işgal etmişbu qüvvələrintəsirini köklü şəkildə anlamaqdan məhrum qalan insan ilahi dəyərlərin həyatındakı önəmli rolunu dərk etmədə ciddi çətinliklərlə üzləşir. Qeyd edək ki, bəşər övladının özünü tanıma və dərk etmə yönündə qarşısında duran əsas maneələrdən və onu hərtərəfli şəkildə məşğul edən amillərdən biri də daha çox ekstrasensor qabiliyyətlərə malik olan insanların digərləri üzərində gələcəkdən xəbər vermə və s. kimi üz-dəiraq əməllərlə onə keçərək özlərinə samballı bir əhatə, inanc və təsir dairəsi yaratmalarıdır.

İnsanlıq mədəniyyətinin yer üzündə təşəkkül tapmağa başladığı dövrlərdən özünə münbit şərait axtaran gələcəkdən xəbər verənlərin nəfslərə xüsusi cazibəsi ilə xoş gələn və daha çox dünyalıq arzusu ilə alovlananların tükənmək bilməyən ehtiraslarına hesablanmış fəaliyyətləri, mü-

vəqqəti də olsa yer üzərində kifayət qədər möhkəm bir dayaqlara sahib ola bilmişdir. Hətta onların islamdan öncəki fəaliyyətlərini dəyərləndirən bir sıra qərb müəllifləri daha çox kahin adı ilə hallanan bu sehrbaz ekstrasenslərin cəmiyyətdəki rolunu belə qiymətləndirirdilər:

“Gələcəyi qeybdən xəbər verən falçilar, bütürəstlik zamanında başlıca rol oynayırdılar. Ən mühüm hallarda onlara müraciət edilirdi: Mührəribə haqqında onlarla məsləhətləşir və bəzən də onların özü bu mührəribələrə rəhbərlik edirdilər...”

Mübarək islam dininin yer üzərinə yayılması hər bir sahədə olduğu kimi burada da əsrlərdən bəri formallaşan batıl inanc əsaslarını sarsıdaraq onların mənfur təbiətini insanlara göstərə bildi. Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən Hz. Məhəmmədin kahinlik və onun mahiyyəti haqqında ümmətinə açıqladığı məqamlar bu sahədəki elmsizliyimizi önləyəcək ölçüdədir:

“Mələklər Anana (yəni buluda) enər və göydə qərar verilən bir işi danışarlar. Bu sıradə şeytanlar qulaq oğurluğu vasitəsiylə bu söhbətləri dirlər və sonunda əldə etdikləri bilgiləri kahinlərə xəbər verərlər

onlar da özlərindən buna yüz yalan qatıb söyləyərlər.”

Bir başqa hədisdə Rəsuli-Əkrəm: “*Kim gələcəkdən xəbər verən birinin yanına gedib ondan nə isə soruşarsa və bunu təsdiq edərsə onun namazı 40 gün qəbul olmaz*” – buyuraraq onlarla əlaqə saxlayan möminlərin ibadətlərini hansı təhlükələrə məruz qoyacaqlarını anlatmışdır.

Peyğəmbərlərin varisi olan alimlərdə xüsusi qabiliyyətlərə malik olan insanların Allah nəzdindəki qiymətini hər kəsin anlayacağı inandırıcı bir üslubda öz əsərlərində göstərmişlər. Bu maraqlı məqamları bir islam alimi çoxları üçün qeyri-adi və bəlkə də son dərəcə təəccübüllü şəkildə səslənəcək məsələləri heyranedici bir ustalıqla bildirməkdədir:

“Allah təalanı və sifətlərini tanımaq, qeyri-adi şeylər göstərməkdən və gizli şeyləri tapmaqdan daha qiymətlidir. Allahi tanıma mərifəti ilə qeyri-adi qabiliyyətlər sərgilənməsi arasında fərq yaradan ilə yaradılanlar arasındaki fərq kimidir. Səhih olan mərifətlər imanın kamil olduğunu göstərir və daha da inkişafına səbəb olur. İnsanın heç bir kamal dərəcəsi qeyri-adi qabiliyyətləri ilə bağlı deyil. İnsanların bir-birinə üstünlükleri mərifətləri ilə ölçülür. Qeyri-adi şeylər göstərmək təkəbbürə səbəb olur. Belə bir kimsə Allahi tanıma mərifətinə qovuşa bilməz. Aclıq və nəfsi istəklərdən əl çəkmək üçün çalışanların fərasəti cisimlərin harada olduğunu anlamaq və qeyb olan şeyləri xəbər verməkdir. Bunlar yalnız Allahın yaratdığı məxluqat haqqında xəbər verir. Çünkü Allahdan xəbərləri yoxdur. Mərifət əhli isə məx-

luqatdan fərqli olaraq Allah təalanın böyüklüyündən xəbər verməkdədir. İnsanların çoxu Allahdan qafil olduqları və qəlblərində dünya düşüncələri olduğu üçün, maddi şeylərdən xəbər almaq və qeybə aid olan məlumatları öyrənmək istərlər. Bundan xəbər verənləri Allahın sevdiyi qulu zənn edərlər. Mərifət əhlinin dediklərinə isə qiymət verməzlər. “Bunlar yəni mərifət əhli, Allah adamı olsayırlar məxluqatın hallarını bilib ondan xəbər verərdilər” – deyərlər.”

İnsanlığın mənəvi səfələtinə yol açan dünya hoqqalarından sadəcə biri olan öncəgörmə, qeybdən xəbər vermə sərsəmliyi, təfəkkürümüzü daima məşğul edən, inanc əsaslarımızın bütövlüyünə, sabitliyinə qarşı yönələn və öz mütəşəkkilliyi ilə seçilən ağır bir imtahanıdır. Bu imtahanın yükündən Qurani-Kərimə və Peyğəmbərimizin sünəsinə savadlı şəkildə yiyələnməklə qurtulmaq mümkündür. Əzziz Peyğəmbərimiz Muaz bin Cəbələ ünvanladığı bu nəsihəti çox ibrətamızdır:

“Ya Muaz! Təqvalı ol. Hər zaman düz danış. Əhdinə sadiq ol. Əmanətə xəyanət etmə. Yetimlərə mərhəmət et. Qonşunun haqqını gözlə. Heç kəsə qəzəblənmə. Həmişə xoş danış. Hər müsəlməna salam ver. Qurani Kərim yolu ilə fiqh elmini öyrən və bu elmdən ayrıılma. Hər işində axirəti düşün. Hesab gününə hazırlaş. Dünyaya könül vermə. Gözəl və faydalı işlərlə məşğul ol. Heş bir müsəlməni pisləmə. Yalan yerə şahidlik etmə. Doğru sözü qəbul et. Yer üzündə fəsad çıxarma. Hər zaman Allahi xatırla. Gizli günahlara gizli, aşkar günahlara da aşkar tövbə eyle.”

“Ya Muaz! Təqvalı ol. Hər zaman düz danış. Əhdinə sadiq ol. Əmanətə xəyanət etmə. Yetimlərə mərhəmət et. Qonşunun haqqını gözlə. Hügen kəsə qəzəblənmə. Həmişə xoş danış. Hər müsəlməna salam ver. Qurani Kərim yolu ilə fiqh elmini öyrən və bu elmdən ayrıılma. Hər işində axirəti düşün. Hesab gününə hazırlaş. Dünyaya könül vermə. Gözəl və faydalı işlərlə məşğul ol. Heş bir müsəlməni pisləmə.”

ONUN ÖLÇÜLƏRİNƏ GÖRƏ MƏN NƏ QƏDƏR MÜSƏLMANAM?

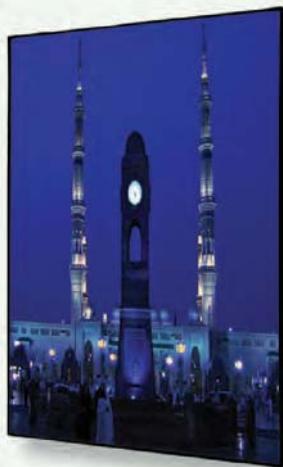
“Hesaba çəkilmədən əvvəl özünüüz hesaba çəkin. Allahın hüzurunda verəcəyiniz o böyük hesaba özünüüz indidən hazırlayın. Özünü hələ dünyada ikən hesaba çəkənlərin axırətdəki hesabları asan olacaqdır.”

Əziz Peyğəmbərimiz bize kim olduğumuzu, haradan gəlib haraya getdiyimizi öyrətdi. Nəyə, hansı gözlə baxacağımızı başa saldı. Ən yaxşıya və mükəmmələ necə nail olacağımızı bildirdi. Sözlərin ən xeyirlisinin Qurani-Kərim, yolların ən yaxşısının öz yolu olduğunu açıq bir dillə söylədi.

Fürsət əldə ikən

İnsanın hər sözü, hər hərəkəti ölçülü olmalıdır. Həyatda təsadüflərin yeri yoxdur. Kainatda hər şey planlı hərəkət edir. Elə isə insanın qəlbi, dili və digər orqanları bu ilahi programma uyğun olmalıdır. Bu da Rəsulullahın bizə örnek olaraq göstərdiyi həyat tərzidir.

Bizi yaradan Allah bizə verdiyi bu qısa ömrə bir çox yaxşılığı siğdırmağımızı istəyir və “xeyir işlərə tələsin” buyurur. (əl-Bəqərə, 148) Peyğəmbərimiz (s.ə.s) xeyirli işlərə tələsməyin səbəbini belə açıqlayır:

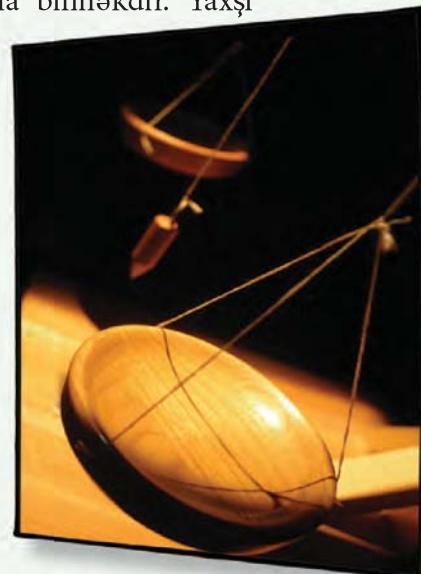

“Faydalı işlər görməyə tələsin. Çünkü yaxın gələcəkdə qaranlıq gecələr kimi bəzi fitnələr ortalığı bürüyəcəkdir” (Müslim, İman 186) Peyğəmbərimiz bu hədisin davamında o qorxunc günlər gəlincə insanın özünü bu fitnələrin axarına təslim edəcəyini xatırlatmaqdə və “O zaman insan mömin olaraq sabahlayar, kafir olaraq gecələyər; mömin olaraq gecələyər, kafir olaraq sabahlayar. Dinini kiçik bir dünyalığa satar” buyurmaqdadır. (Müslim, İman 186)

Həyatı, ölümü, ölüm sonrası hər kəsdən yaxşı bilən o böyük Peyğəmbər etməyi düşündüyüümüz yaxşılıqları fürsət əldə ikən bir an əvvəl etməli olduğumuzu yaşıdığı misallarla ortaya qoymuşdur.

Nəfsi hesaba çəkmək

Bizim ən mühüm dərdimiz yaxşı mömin ola bilməkdir. Yaxşı

mömin ola bilmək üçün özümüzü hər an hesaba çəkməli, yəni düşüncə və davranışlarımızı hər an nəzarətdə saxlamağa lyiq. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bu mövzuda bizə bunları söyləyir:

“Ağıllı insan nəfsinə hakim olan və ölüm sonrası üçün çalışandır.” (Tirmizi, Qiyamət 25) Həzrət Ömərin mövzu ilə əlaqəli sözü nə qədər iibrətamızdır:

“Hesaba çəkilmədən əvvəl özünüüzü hesaba çəkin. Allahın hüzurunda verəcəyiniz o böyük hesaba özünüüzü indidən hazırlayın. Özünü hələ dünyada ikən hesaba çəkənlərin axirətdəki hesablari asan olacaqdır.”

Özünü hesaba çəkməyin fərqli yolları var. İnsan özünə bəzi suallar vermək və bu sualların cavabını aramaq surətilə də nəfəsinə hesaba çəkə bilər.

Gəlin özümüzdən soruşaq:

Əcəba danışdığınız zaman **faydalı və xeyirli sözlər** danışırıqmı? Çünkü Rəsulullah (s.ə.s): “Allaha və axirət gününə inanan ya xeyir danışın, ya da sussun” buyurmuşdur. (Buxari, Ədəb 31; Müslim, İman 74) Demək ki, danışarken həm özümüzə, həm də başqalarına fayda verəcək sözlər danışmalıyıq. Əks halda danışdığınız hər faydasız və zərərli sözün hesabı bizdən soruşulacaqdır. Çünkü Allah təala bizim yanımızda, danışdığınız hər sözü yazmağa hazır vəziyyətdə gözləyən bir mələk olduğunu xəbər verir. (Qaf, 18) Biz Allaha və axirətə inanırıq. İnsanlara fayda verəcək söz söyleyə bilmiriksə, susmaliyıq. Əməl dəftərimizi əleyhimizə şahid olacaq sözlərlə doldurmamalıyıq.

Bizi yaradan Allah bizə verdiyi bu qısa ömrə bir çox yaxşılığı sığdırmağımızı istəyir və “xeyir işlərə tələsin” buyurur. (əl-Bəqərə, 148) Peyğəmbərimiz (s.ə.s) xeyirli işlərə tələsməyin səbəbini belə açıqlayır: “**Faydalı işlər görməyə tələsin. Çünkü yaxın gələcəkdə qaranlıq gecələr kimi bəzi fitnələr ortalığı bürüyəcəkdir**” (Müslim, İman 186)

Əcəba, din qardaşlarımız onların xoşuna gəlməyəcək adlarla anır, **qeybətlərini** edirikmi? Peyğəmbərimiz (s.ə.s) qisaboylu bir adamın özünün olmadığı yerdə onun qışalığından danışmağın haram olduğunu söyləmiş, **insanların şərəf və namusu ilə oynamaq kimi qəbul etdiyi** bu cür sözləri qadağan etmişdi. Elə isə bu cür davranışları qətiyyən etməməliyik. Əcəba, başqasının arxasında danışanları, yəni **onların qeybətini edənləri dinləyirikmi?** Halbuki Allah təala yaxşı möminlərin **boş və faydasız şeylərdən üz çevirməli olduqlarını** söyləyir. (əl-Muminun, 3)

Əcəba, insanların arasını vurmaq üçün söz gəzdiririkmi? Peyğəmbərimizin **“Aravuran cənnətə girə bilməz”** (Buxari, Ədəb 49,50) buyurduğunu, insanların arasını pozmaq üçün söz gəzdirənlərin qəbirlərində əzab görəcəklərini söylədiyini unutmamalıyıq. Əcəba, **yalan danışırıqmı?** Halbuki Peyğəmbərimiz yalançlığının müsəlmana yaraşmadığını, bunun münafiqlərin xasiyyəti olduğunu, görmədiyi bir yuxunu gördüm deyə danışmağın belə yalançlıq sayıldığını, yalançının cəhənnəmə giriçəyini xəbər verir. (Buxari, Ədəb 69, İman 24)

Əcəba, bir müsəlmana **haqsız yerə söyərək** onu incidirikmi? Halbuki Peyğəmbərimiz müsəlmana söyməyin fasılık, yəni haqq yoldan azmaq olduğunu bildirir. (Buxari, İman 36) Bu iki günlük dünyada həm başqasını incidərək, həm də haqq yoldan çıxaraq özümüzü bədbəxt ediriksə, bu ağıllı işidirmi? Rəbbimiz **“müsəlmanlar bir-birinin qardaşıdır”** buyurur, onlara şəfqətli davranışımızı

əmr edir. (əl-Hucurat, 10; əl-Hicr, 88) Peyğəmbərimiz də möminlərin eyni bir binanın parçaları kimi bir-birinə bağlı olmalarının vacibliyini, müsəlmanın din qardaşını **düşmənə təslim etməyəcəyini**, darda qalana yardım edəcəyini, onların bir-birinə bir bədənin üzvləri kimi yaxın olacaqlarını, bir-birinin dərdi ilə dərdlənəcəklərini söyləyir. (Buxari, Məzalim 3, 5, Ədəb 27; Müslim, Birr 58, 65, 66, Zikr 38)

Əcəba, müsəlmanların dərdini öz dərdimiz bilirikmi? Onların acısını qəlbimizin dərinliklərində nə qədər hiss edirik? Başımızın tacı Peyğəmbərimiz: “**Sizdən biri özü üçün sevib arzuladığını din qardaşı üçün də arzulamadıqca həqiqi mənada iman etmiş olmaz**” buyurur. (Buxari, İman 7) Müsəlmanların qarşılıqlı vəzifələrindən söz edən Hz. Peyğəmbər “bir-birinizlə salamlasın, xəstələndiyiniz za-

man bir-birinizi ziyarət edin, ölenlərinizi dəfn edin, haqsızlığa uğrayanlara yardım edin, dəvət edənin dəvətinə iştirak edin...” buyurur. (Buxari, Cənaiz 2, Məzalim 5; Müslim, Salam 4) Əcəba, din qardaşlarımıza nə qədər yaxnlıq hiss edir, onlarla nə qədər maraqlanırıq? Haqsızlığa uğrayan qardaşlarımıza nə qədər yardım edir, yanlarında nə səviyyədə yer alırıq? Qisacısı onlara nə qədər dəyər veririk?

Nəticə etibarı ilə Peyğəmbərimiz Allahdan aldığı buyuruqları bizə çatdırıldı, yaşıyacağımız bir həyat tərzi müəyyənləşdirdi. Bizə dünya imtahanında müvəffəq olmağın yolunu və üsulunu göstərdi. Biz onun ortaya qoyduğu həyattərzini nə qədər mənimseməyirik? Onun buyurduqlarına nə qədər ehtiramlı, sünnesinə nə qədər bağlıyız? Onun ölçülərinə görə nə qədər müsəlmanıq?

Əcəba, müsəlmanların dərdini öz dərdimiz bilirikmi? Onların acısını qəlbimizin dərinliklərində nə qədər hiss edirik? Başımızın tacı Peyğəmbərimiz: “**Sizdən biri özü üçün sevib arzuladığını din qardaşı üçün də arzulamadıqca həqiqi mənada iman etmiş olmaz**” buyurur. (Buxari, İman 7)

DÜNYA və SƏN

Eldar KƏRİMOV

Bu bir həyat tərzi, bu bir həqiqət,
Hər şeyi olandan olmaz gözütox.
Topladiq hər şeyi yenə də fəqət,
Hər şeyimiz vardır, heç nəyimiz yox.

Bir dünya yaratdıq güllü, çıraqlı,
Dedilər vaxtındır məzarını seç.
Evlər tikdirmişik əlli otaqlı,
Bircə otağında yaşamadıq heç.

Məndən alınanlar verildi sənə,
Səndən alınanlar verildi ona.
Dünyada qurumuş qoz dənəsinə,
Sahib olamadıq əzəldən sona.

İnsan varlığımin varlığı andır,
Dəqiqə, saatlar andakı ildir.
Bu günlər sənindir başqa yalandır,
Dünənlər, sabahlar sənin deyildir.

Başqa bir yuxudur dünya həyatı,
Röyalar qarışq, yorumlar fərqli.
Əzəldən qurulub ömrün saatı,
Yaşamaq vacibdir, ölmək gərəkli.

Yaşamaq ölməkdir, ölmək yaşamaq
Dünya iki felin məkan zərfidir
Yaşamdan ölümə həyat daşımaq
Həyat formulunun baş hərifidir.

Bax, düşün, haqqı tap, yar qaranlığı!
Dünyada hər şeyin mənası budur.
Doğruya aparan bu insanlığı,
Bir yol var, o yol da haqqın yoludur.

QARA BƏXTLİ QARABAĞ

Vaqif NURİ

Əsir qaldın yağı düşmən əlində,
Vətənə həsrətli gözəl Qarabağ.
Nəğmələr kəsildi sənin dilində,
Dərdi böyük, dərmanı yox Qarabağ.

Viran qaldı neçə şəhər, neçə kənd,
Dəndlərin üstünə qalanıbdır dərd.
Şuşa, Laçın xeylidir edir fəryad,
Dərdi böyük, dərmanı yox Qarabağ.

İstisu, Turşsuyu qana dönübdür,
Çal-cağırlı gözəl həyat sönübüdür.
Qız-gəlini orda əsir qalıbdır.
Dərdi böyük, dərmanı yox Qarabağ.

Məzarlar da dağlıbdır burada,
Ruhları da dolaşır qalıb darda.
Talanıb elində dövlət də, var da,
Dərdi böyük, dərmanı yox Qarabağ.

Xarı bülbül yanıb külə dönübdür,
Sarı bülbül köksü qana dönübdür.
Orda qalan torpaqlarım qəribdir,
Dərdi böyük, dərmanı yox Qarabağ.

Dağdan atıb özün neçə qız-gəlin,
Qan yaddaşı silinməzdır bu yerin.
Yaralı dərdidir bu vətənimin
Dərdi böyük, dərmanı yox Qarabağ.

Gözü yaşılı qocalar yol gözləyir,
Ölmək üçün Qarabağı gözləyir.
Vaqif baxır bu dəndlərə dözməyir,
Vətənimin taxtı, tacı Qarabağ!
Ana yurdun qara bəxti Qarabağ!

SEVİNCİMİZ DƏ BİR KƏDƏRİMİZ DƏ

Tarixdə bir-birinə yaxın, müttəfiq, dost ölkələr var. Bu ölkələri bir-birinə bağlayan onların siyasi, iqtisadi və ya hər hansı bir marağı olmuşdur. Və bu maraqlar kəsişdiyi zaman qurulan dostluqlar, qardaşlıqlar yox olub getmişdir. Lakin bəşər tarixində ümumiyyətdə dünya birliyinə örnek olacaq Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı qədər dərin köklərə malik olan ikinci bir xalq və dövlət olmayıb. Çünkü Azərbaycan və Türkiyə üçün ilk öncə maddi həyat şəraitinin: ərazi və iqtisadi həyatın ümumiyyəti, dil ümumiliyi, din ümumiliyi, milli xarakteri onun mədəniyyətinin milli özünnəməxsusluqda təzahür edən müəyyən cəhətlərinin ümumiliyi xasdır.

Tarixi, iqtisadi, siyasi, mədəni və mənəvi bağlılıqla əlaqəli olan Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri o qədər güclü və səmimidir ki, əsrər ötsə də bu xalqların dostluğu sarsılmazdır. Ümummilli lider

Heydər Əliyevin “bir millət, iki dövlət” tezisi və Mustafa Kamal Atatürkün “Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kədərimizdir” sözləri iki qardaş ölkənin səmimi dostluq münasibətlərinin, mənəvi bağlılığının və birgə siyasetinin əsas istiqamətini göstərmışdır.

Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı dərin tarixi köklərə söykənir. Təkcə ötən əsrдə hər iki ölkənin istər sadə xalq, istərsə də dövlət səviyyəsində bir-birinə qarşılıqlı yardım göstərməsi barədə onlarca fakt mövcuddur. Bunlardan biri 1914-cü ildə baş verib. Həmin il Antanta dövlətlərinə qarşı mühərabəyə qoşulan Osmanlı imperiyasının Çanaqqala boğazı uğrunda şiddətli döyüşlər gedirdi. Belə bir şəraitdə Azərbaycandan yüzlərlə insan könüllü olaraq Çanaqqalaya, türklüyün şərəfi uğrunda gedən döyüşlərə yollandı. Onlar burada qan qardaşları ilə birgə rəşadətlə savaşdılar, Osmanlılara həm mənəvi, həm də maddi dayaq oldular. Bu gün Çanaqqalada olan “Türk Şəhidliyi”ndə azərbaycanlı igidlərə aid qəbirlərə rast gəlmək mümkündür.

Azərbaycandan yüzlərlə insan könüllü olaraq Çanaqqalaya, türklüyün şərəfi uğrunda gedən döyüşlərə yollandı. Onlar burada qan qardaşları ilə birgə rəşadətlə savaşdılar, Osmanlılara həm mənəvi, həm də maddi dayaq oldular. Bu gün Çanaqqalada olan “Türk Şəhidliyi”ndə azərbaycanlı igidlərə aid qəbirlərə rast gəlmək mümkündür.

həm də maddi dayaq oldular. Bu gün Çanakkalada olan “Türk Şəhidliyi”ndə azərbaycanlı igidlərə aid qəbirlərə rast gəlmək mümkündür.

Şanlı tariximizə qızıl hərflərlə yazılın hadisələrin baş verdiyi 1918-ci ildə də Azərbaycan-Türkiyə birliyi dünyani heyrətə gətirdi. Dünyanın nəhəng imperiyaları ilə eyni vaxtda dörd cəbhədə savaşan və möglubiyyətin astanasında olan Osmanlı imperiyası qardaşlıq hissərinin bütün maneləri dəf etməyə qadir olduğunu dünyaya sübut etdi. 1918-ci ildə Türk Ordusu Azərbaycana köməyə gəldi, xalqımızı ermənilərin soyqırımından xilas etdi və həmin il sentyabrın 15-də Bakı erməni-bolşevik qruplaşmalarından azad olundu. Tarixi zəfər Azərbaycan-Türkiyə birliyinin şərəfli salnaməsinə çevrildi.

1920-ci il aprelin 28-də Azərbaycan Demokratik Respublikası süquta uğradıldı. Həmin günlərdə Antanta dövlətlərinin və Yunanistanın ordularının işğalına məruz qalan Türkiyədə Milli Qurtuluş Savaşı başlanmışdı. Süquta uğramış ADR hərbi qüvvələrinin bir hissəsi qardaş türk xalqının milli mücadiləsinə dəstək vermək, bu müqəddəs savaşda iştirak etmək üçün Anadoluya üz tutdu. Əsgər və zabitlərimiz türk hərb tarixinə qızıl hərflərlə yazılmış Sakarya Meydan Savaşında, İnönü savaşlarında və digər qanlı döyuşlərdə “İki Vətənlərindən biri” olan Türkiyə uğrunda canlarını fəda etdilər, şəhidlik zirvəsinə yüksəldilər. Qanı bir, canı bir qardaşların birliyi məkan və zaman sərhədini aşdı, bu günümüzdə daha da sıx birləşməyimizə əsaslı zəmin hazırladı.

XX əsrin 90-cı illərində Azərbaycan xalqı yenidən öz müstəqilliyini əldə etdikdən sonra bu müstəqilliyi tanıyan ilk dövlət məhz Türkiyə oldu. Ortaya çıxan yeni situasiya və xalqların bir-biri ilə sıx bağlılığı, eyni zamanda, dövlətlərimizin də çiçin-çiyinə verərək dayanmasını zəruri etdi.

1992-ci il 28 mayında dili, dini, mənəviyyatı, ruhu bir olan iki xalqın bir-birinə qovuşdurulması, yurddan-yurda, könülən-könülə körpü salınması və xüsusən ağır blokada vəziyyətində boğulan bir diyarın - Naxçıvanın nəfəs alması, mənfur düşmən önündə əyilməməsi və yaşaması üçün atılan önəmli bir addım baxımından tarixə qızıl hərflərlə yazıldı. Məhz həmin gün Azərbaycan-Türkiyə sərhədində salınan, rəmzi adı “Ümid körpüsü” olan həyatı bir layihə reallaşdırıldı.

Türkiyə ilə Azərbaycanın kökləri, məraqları bir olduğu kimi, düşməni də birdir. Azərbaycana qarşı torpaq iddiası ilə çıxış edən, Dağlıq Qarabağı işgal altında saxlayan Ermənistən Türkiyəyə qarşı da torpaq iddiası ilə çıxış edir. Ötən əsrin əvvəllərindən başlayaraq Azərbaycanda və Türkiyədə kütləvi soyqırımlar həyata keçirən erməni cəlladları özlərini “əzilmiş”, “məzлum” xalq kimi qələmə verərək hər zaman “sudan quru çıxmağa” çalışırlar. Bu gün erməni planının növbəti mərhələsində qardaş və əbədi müttefiq olan Azərbaycanla Türkiyəni bir-birindən incik salmaq, onların münasibətlərinə xələl getirmək, bu ölkələr arasında şübhə toxumu əkmək kimi məkrli niyyətlər dayanır. Bunun üçün isə “Türkiyə-Ermənistən sərhədləri açılacaq” informasiyası dövriyyəyə buraxılıb.

Ancaq biz bir millət iki dövlət olaraq çekici bir zindana vurmağı həmişə bacarmışıq. Unutmamaq lazımdır ki, türkün türkdən başqa dostu yoxdur. Biz əbədi olaraq kədəri və sevinci birlikdə bülüşəcəyik. Bunu da yaddan çıxarmaq olmaz ki, Qarabağ təkcə Azərbaycanın deyil, bütün türk dünyasının torpağıdır. Bu dərd bütün türk dünyasının dərddidir. Türkiyə hər zaman Azərbaycanın bu haqlı davasında onunla birlikdə olacaq və Qarabağda üçrəngli bayraqımız dalğanmadıqca Ermənistənla sərhədləri əsla açmayacaqdır.

BƏRƏKƏT MƏCHULDUR

1. Hz. Osman (r.a)-ın “Bir adam pulunun üçdə birini gözəl ətirlərə versə israf olmaz” dediyi kimi, 1985-ci ildə vəfat edən Muzaffer Özak xoca da “bir adam pulunun üçdə birini keyfiyyətli suya versə, israf sayılmaz” demişdir. Ənbiya surəsinin 30-cu ayəsində hər canının sudan yaradıldığı bildirilir. Həyatımızın davamı üçün Zaqatala-Əliabad arasındaki Naib bulağ去买...
buyurun...

2. Bulağın hansı gözündən su götürək? Görəsən uşaqlar kimi “ya ondadır, ya bunda...” deyərək hər iki gözə işarə edib sayaq və əlimiz hansında qalsa onu seçək və ya “onda, bunda, şundadır, mavi muncuq kimdəysə mənim könlüm ondadır” deyərək növbə ilə hər ikisindən götürək? Söz və fikir qələbəliyinə girmədən “sağdan sünəkdir” deyərək yaxınlaşaq.

3. Zamanı saxlamaq və satın almaq imkansızdır. Allah təalanın and içdiyi zaman su qədər əzizdir. İnsan ömrünün üçdə biri yuxuda, 1 ili ayaqyolunda, 7 ili yolda, 2 ili hamamda, 6 ili yemək süfrəsində, 1 ayı dırnaq kəsməklə keçir. Hər gün yarım saat televizora baxan bir adamsa ömründən düz 2 il xərcləmiş olur.

4. Xəstəxana, notarius, yol və cənazədə keçən zamanı hesablamadan bir kanistrin nə qədər vaxt ərzində dolduğunu hesablayaqq. Kanistr 135 saniyədə doldu. “Sərmayəsi əriyən adama yardım edin” deyərək qar satan adamın bu sözünü eşidən Cüneyd Bağdadi ömrünün də qar kimi əridiyini dərk edib özündən getmişdi.

5. İmam Malik həzrətlərinin ayaqyolunda keçən zaman səbəbilə Allahdan utandığı “nə qədər vaxtimız orada keçir” deyərək az yediyi rəvayət edilir. Başqa bir alim də çörəyi çeynəmək və yeməyə doğrayıb qasıqlamaq arasında 48 ayə oxuyacaq qədər fərq olduğunu hesablayıb həmişə çörəyi yeməyə doğrayıb yemişdir. Kanistr 135 saniyədə doldu. Soldakı gözü əlimizlə tutsaq sağ gözün axışını sürətləndirə bilərikmi görəsən?

6. Su daha çox və sürətlə axsa da kanistrin ağzının dar olması səbəbilə 162 saniyədə doldu. Həddindən artığına sahib olmaq istəyi cənnətdə yasaq meyvəni yedirmişdi. Saləbə “şükür edilə biləcək az malın çox maldan xeyirli” olduğunu anlamamışdı. Lotereya oyunlarında qazanılan pul düşünüldüyüün əksinə təsir edər. Yalnız pul deyil, bilik, ağıl və gözəllik də xoşbəxtlik gətirməyə bilər. Bələm bin Baura elminə, Qarun da malına rəğmən kanistrin ağızı kimi darlığı səbəbilə həlak olmuşdur. “Allahım, istədiyim olsun” deməkdənsə, “Xeyirlisi olsun” deməliyik. Orta yol, qənaət, təvəkkül, şükür və riza məfhumlarıyla bərəkətlənmək duasıyla...

Azərbaycanda ilk islami portal

Biz www.islamaz.info administrasiyası olaraq Azərbaycanda ilk islami portal açmaq qərarına gəldik. Məqsədimiz bu saytı hazırlamaqla azərbaycanlı gənclərin milli-mənəvi dəyərlərinə, adət-ənənəsinə, islam dininə olan bağlılığını canlandırmışdır. Kimliyindən, yaşından və biliyindən asılı olmayaraq hər kəs saytımızdan istifadə edə bilər. Hətta öz fikir, təklif və yazılarını da yayımılaya bilər. Məqsədimiz inkişaf edən dünyamızda azərbaycanlı elm adamlarının fəaliyyətlərini geniş oxucu kütləsinə nümayiş etdirmək və Azərbaycan həqiqətlərini bütün dünyaya tanıtmaqdır.

2007-ci ildən fəaliyyət göstərən saytımız aprel ayının 9-da Portal kimi fəaliyyətə başladı. Saytdan istifadəçilər iki hissəyə ayrırlılar.

1. **Qonaq** statusunda olanlar. Bu istifadəçilər yalnız saytda olan materialları oxuya və münasibət bildirə bilərlər.

2. **İstifadəçi** statusunda olanlar. Bu istifadəçilərsə saytda qeydiyyatdan keçidkən sonra istənilən kateqoriya üzrə yazılar və yükləmələr göndərə bilərlər. Göndərilən hər bir material [islamaz.info](http://www.islamaz.info) administrasiyası tərəfindən yoxlanıldıqdan sonra saytda yayımlanır.

Kateqoriyalarımızda yer alan mövzular:

Məqalələr, Sual-Cavab, Araşdırma, Din, İslam Elmi (Hüquq, Kəlam, Tarix, Təfsir, Hədis, Təsəvvüf), e-kitabxana (burada istənilən kitabı əldə edə bilər və bizə yazaraq sifariş edə bilərsiniz), Quran (Qurani-Kərimin tam xətni 114 surə. Fərqli qarılardan surələr və azanlar), Dəstəməz, Namaz (Namaz haqqında hər şey), Peyğəmbərimiz, Peyğəmbərimizin təbliğ həyatı, Əxlaq, Slaydlar, Simalar, Uşaq bölməsi, Hekayələr, Şeirlər, Yükləmələr (İslami proqramlar, Videolar, mp3-lər, səsli hər şey).

Saytımızda geniş axtarış sistemi mövcuddur. Bu axtarış sistemi ilə siz istənilən bir məlumatı rahatlıqla tapa bilərsiniz. Bizə sual verə bilər və bu sualın cavabı ilə sadəcə bir neçə saatdan sonra saytda tanış ola bilərsiniz. Hər kəsi saytımızla tanış olmağa çağırır, təklif və iradlarınızı gözləyirik.

Gəncliyə Yardım Fonduun Prezidenti Ahmet Tecim:

“Qarabağ konflikti həll edilmədən sərhədlərin açılması yolverilməzdir”

2009-cu il aprelin 11-də Gəncliyə Yardım Fondunda növbədən kənar iclas keçirildi. "Son zamanlar Türkiyədə, Azərbaycanda və Beynəlxalq mətbuatda Türkiyə ilə Ermənistən arasında sərhədlərin açılmasına dair məlumatlar yayılır. Türkiyənin baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın "*Dağlıq Qarabağ problemi həll edilmədən bizim Ermənistənla bağlı rasional qərar verməyimiz mümkün deyildir.*" -sözüne baxmayaraq sərhədlərin açılacağına dair söz-söhbətlər həm Azərbaycan, həm də Türkiyə xalqını ciddi şəkildə narahat edir. *İşgalçı Ermənistən* dövlətinin Şərqi Anadoludakı bəzi vilayətləri Qərbi Ermənistən adlandıraraq torpaq iddiasında olması, Türkiyənin Ağrı dağının şəklini gerb kimi istifadə etməsi və 1915-ci il hadisələrini dünyaya "*soyqırıム*" kimi qəbul etdirməyə çalışması davam etdiyi halda və ən mühümü Azərbaycan torpaqlarının 20%-i olan Qarabağ və onun ətrafındakı rayonların işğal altında olması realikən sərhədlərin açılması Türkiyə-Azərbaycan tarixi qardaşlığına böyük bir zərba vuracaqdır.

Ermənilərin Azərbaycan torpaqlarını işğal nəticəsində meydana gələn bir milyondan artıq qəçqin və məcburi köçkünlərlə

əl-ələ verməsi və beynəlxalq ictimaiyyətin Azərbaycan xalqının haqq səsinə səs verməsi ilə işğal altındakı Azərbaycan torpaqları azad olunacaqdır.”

Belə bir çıxışla öz etirazını bildirən Gəncliyə Yardım Fon-dunun rəhbərliyi mərkəzi ofisində keçirilən növbədənkənarlığında *Qarabağ konflikti həll edilmədən sərhədlərin açılmasının yolverilməz olduğunu* bildirmişdir.

"Son zamanlar Türklide, Azerbaycanda ve beynañaq məsləhətlərdeki əlyazılı Ermanistan arasında sərhədlərin açılmasına dair məlumatlar"

Türkönün Baş Naziri Racab Tayyib Ərdəgan: "Qarabağ problemini həll edilmədən bizim Ermanistanı bağlı məsləhətlərini verməyimiz mümkün deyildir" deməyinə baxmayaraq, əzəmətli təşəccübü dərəcəsindən ham Azerbaycan, ham da Türk xalqının əziz səfirləri narahat edir. İşgali Ermanistan dovlətinin Sarmalın əməkdaşlığı kimi vəzifələri Cəbir Ermanistan adlı fərمانçıdan sonra əsaslıdır. Türkönün Ağrı dağının şəklini gerib kimi istədiyi, əzəmətli Vəzir-i İmara-nı hadisələrinin dünyaya "səoyrım" kimi qəbul etdirilməsi, əzəmətli ədallanın olduğu həftə və onu müümüti Azerbaycan torpaqlarında keçirən Qarabağ və onu tərəfindən rayonların işğalı dəvəti edən sərhədlərin açılması - Türkiye-Azerbaycan larlıqardığının böyük bir zorba

“İrfan” jurnalı elmi görüş keçirdi: “HZ. PEYĞƏMBƏRİN ÖRNƏK ƏXLAQINDA TƏRBİYƏ METODLARI”

Keçdiyimiz aprel ayı Azərbaycanda Hz. Peyğəmbərə və onun doğum gününə həsr olunmuş xüsusi proqramlarla yadda qaldı. Bu istiqamətdə keçirilən bütün konfranslar, tədbirlər və elmi görüşlər şübhə yoxdur ki, nümunəvi insan Hz. Məhəmmədə olan sevgimizi daha da gücləndirmək, onu yaxından tanımaq və onun həyat düsturlarına riayət etmək məqsədi daşıyırırdı.

23 aprel 2009 tarixdə *İrfan jurnalı* bu amala xidmət edən

elmi konfrans təşkil etdi. “*Həz. Peyğəmbərin örnək əxlaqında tərbiyə metodları*” adlı bu konfransa Türkiyənin Ankara Universiteti İlahiyyat Fakültəsinin müəllimləri – *Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu* və *Prof. Dr. Mustafa Aşkar* dəvət edilmişdilər.

Konfransı açıq elan edən “İrfan” jurnalının redaktoru Nurlan Məmmədzadə öz çıxışında tarixən bu torpaqlarda yetişən nəsillərin qəlbini Peyğəmbər sevgisi ilə yanıb-tutuşduğundan bəhs edərək dahi Füzulidən, Yunus Əmrədən və bir sıra şairlərdən misallar verərək şeirlər oxudu.

Eyni zamanda tədbirdə *Azərbaycanın xalq şairi Zəlimxan Yaqub* da iştirak edirdi. Şairin yeni çap olunmuş “*Peyğəmbərim*” adlı kitabından oxuduğu şeirləri də öz növbəsində iştirakçıları feyziyab etdi.

Daha çox Hz. Peyğəmbərin həyatında tərbiyəvi amillərə təmas edən natiqlər bütün iştirakçılar tərəfindən alqışla qarşılandılar. Konfransın sonunda iştirakçılara hədiyyə kitablar paylandı.

